

Tekei Erika

Balladagyűjtemények recepciótörténete a romániai magyar néprajzi könyvkiadás második korszakában (1948–1989)

A dolgozat a romániai magyar balladagyűjtemények recepciótörténetét illetően a könyvkiadásra összpontosít, azokat a kutatástörténeti mechanizmusokat és eredményeket veszi számba, amelyek a könyvkiadás szűrődnek át. Arra keresem a választ, hogy a romániai magyar néprajzi könyvkiadás második korszakában (1948–1989) olvasóvá/szerzővé vált generációk kezébe milyen balladagyűjtemények kerülhettek. Hogyan viszonyultak ebben az időszakban, az adott történelmi-politikai kontextusban, az államszocializmus idején a balladákhöz és a népköltészeti kiadványokhoz? Mit vártak el a professzionális olvasók, társadalmilag pozicionált egyének – néprajzkutatók, írók, költők, szerkesztők, egyetemi oktatók, az értelmiségi elit képviselői – egy balladákat tartalmazó kiadványtól, és az elvárások hogyan változtak az adott időszakban, a diskurzusok vizsgálatának tükrében? A különböző intézmények képviselőinek elvárásai milyen ideológiák keretében fogalmazódtak meg, milyen értékrendet közvetítettek? Hogyan változott ennek függvényében a reprezentációk termelése és forgalmazása?

A népköltészeti kötetek mellett kutatásom alapvető forrásainak bizonyultak az időszak meghatározó folyóiratainak hasábjain – *Utunk* (1946–1989), *Művelődési Útmutató* (1948–1956), *Művelődés* (1957–1989), *Falvak Dolgozó Népe* (1952–1989), *Igaz Szó* (1953–1989), *Korunk* (1957–1989), *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* (1957–1989), *A Hét* (1970–1989) –, romániai magyar havi- és hetilapokban megjelent recenziók, kritikák, szakcikkék, tanulmányok, egy adott történelmi korszak hatalmi-ideológiai befolyása alatt született írott dokumentumok.

A kötetek recepcióját a diskurzusok aktorainak perspektívájából próbálom megközelíteni. Azt vizsgálom, hogy mi az adott szöveg témája és funkciója, kinek a diskurzusa, mi a szöveg írójának társadalmi pozíciója az adott szöveg – könyv, szakcikk, kritika, recenzió – keletkezésekor, illetve közzétételekor.

Történelmi-politikai háttér és intézményi keretek

Az 1948–1989 közötti korszakban Gheorghe Gheorghiu-Dej sztálinista rendszere (1948–1965) és Nicolae Ceaușescu nemzeti kommunista rendszere (1965–1989), az államszocializmus jelentette a történelmi-politikai hátteret. A hatalom egyetlen párt, 1948–1965 között a Román Munkáspárt,¹ ezt követően a Román Kommunista Párt² kezében összpontosult.

Az 1940-es évek második felének politikai, gazdasági és kulturális változásai, a szovjet modell alapján kiépülő politikai és gazdasági rendszer, az államosítással és a kollektivizálással a magántulajdon megszűnése, a szovjet kultúra erőszakos terjesztése, az állami homogenizációs törekvések gyökeresen megváltoztatták az újra kisebbségi sorsba jutott romániai magyarság mindennapjait, valamint tudományos és kulturális életét is.

A kolozsvári egyetemen a néprajzi tanszék 1948-ban szűnt meg, és a néprajz szakos képzés ezt követően évtizedeken át szünetelt. Az 1948–1989 közötti korszakban néprajzi, népköltészeti előadásokat lehetett hallgatni a bölcsészettudományi karon. Faragó József, aki 1943 és 1947 között a kolozsvári egyetem Néprajzi Tanszékének munkatársa volt, 1948 és 1954 között a magyar nyelv és irodalom szakon tanított népköltészetet, majd Antal Árpád a magyar irodalomtörténeti előadásai keretében okta-

¹ 1948. február 21–23-án tartották a Román Munkáspárt I. kongresszusát, amelynek keretében a Romániai Kommunista Párt (Partidul Comunist din România) egyesült a Román Szociáldemokrata Párttal (Partidul Social Democrat), és a Román Munkáspárt (Partidul Muncitoresc Român) nevet vette fel. A párt vezetője Gheorghe Gheorghiu-Dej maradt, akit 1944-ben választottak a Romániai Kommunista Párt élére (Păiușan–Ion–Retegan 2002: 45).

² 1965. július 19–24-én tartották Bukarestben a IX. pártkongresszust; a Román Munkáspárt ekkor vette fel a Román Kommunista Párt (Partidul Comunist Român) nevet, és Nicolae Ceaușescut választották a párt főtitkárává (Păiușan–Ion–Retegan 2002: 125).

tott népköltészetet is a magyar nyelv és irodalom szakon (1948–1987 között), valamint Mitruly Miklós (1954-től 1990-ig) volt még a népköltészet oktatója az 1989-es rendszerváltásig. Péntek János általános etnológiai előadásokat tartott, és ennek szemináriumaként magyar néprajzot 1975-től 1990-ig, lehetővé téve a rendszerváltás után az önálló néprajzos egyetemi képzés újrakezdését. A magyar nyelv és irodalom szakon államvizsga dolgozatot és tanári fokozati dolgozatot lehetett írni néprajzból, népköltészetből.

Az 1949-től Kolozsváron működő Folklórintézet³ feladatkörébe tartozott az erdélyi román, valamint az erdélyi és moldvai magyar folklór gyűjtése, archiválása, tanulmányozása és publikálása. A későbbiekben a felsoroltakhoz hozzátevéődött az erdélyi szász folklórral való foglalatosság is. Kutatói között volt Faragó József, aki 1948-tól alapító tagja lett a Román Akadémia Folklór Intézete kolozsvári osztályának, 1950-től kutató, majd főkutató az intézetben; Nagy Olga 1958-tól 1973-ig, nyugdíjba vonulásáig és 1960-tól Vöö Gabriella – mindhárman a népköltészet kutatói. Marosvásárhelyen Olosz Katalin hivatásos magyar folkloristaként végezhetett kutatómunkát, aki 1967-től 1999-ig a Román Akadémia Marosvásárhelyi Társadalomtudományi Kutatóközpontjának munkatársa volt, kutatóként tevékenykedett.⁴

Az 1968-as közigazgatási átszervezés után új intézményekként jelentek meg a megyei művelődési tanácsok felügyelete alatt működő Népi Alkotások Házai, melyek tanfolyamok és kulturális rendezvények szervezése mellett helyi vonatkozású néprajzi témájú könyvek, füzetek közzétételére is vállalkoztak.⁵

A romániai magyar folyóiratok és hírlapok, a havi- és hetilapok, de a napilapok és a diáklapok is időről időre folklórgyűjtési, néprajzi versenyeket, pályázatokat hirdettek meg. Az összegyűjtött adatok és tárgyak a kolozsvári Folklórintézet archívumát vagy múzeumok tárgykészletét gyarapították, és egy részük népköltészeti gyűjteményekként, könyvfor-

³ 1962-től akadémiai Etnográfiai és Folklór Intézet.

⁴ Bár kutatóközpontban dolgozott, Keszeg Vilmosnak a 2011. március 25-én Olosz Katalinnal készített interjújából megtudhatjuk, hogy az 1970-es évek közepétől már nem foglalkozhatott hivatalosan magyar népköltészeti kutatásokkal, sajtótörténettel vagy irodalomtörténettel kapcsolatosan kutathatott, és kizárólag román nyelven írhatta meg a kutatási eredményeit (Olosz–Keszeg 2011).

⁵ *RMIL IV.* (N–R) 2002: 124–125.

mában is megjelent. A gyűjtési pályázatokat a Folklorintézet munkatársai vagy tanítók és általános vagy középiskolai tanárok kezdeményezték, irányították.

A *Művelődési Útmutató* az 1952. év júliusi számában gyűjtési felhívással⁶ fordult a falusi tanítókhoz és a kultúrotthonok aktivistáihoz, melyben népköltészeti és népművészeti gyűjtésre, valamint a gyűjtött anyagoknak a folyóirat bukaresti címére való beküldésére kérték fel őket.

Ezután sorra jelentek meg a folklórgyűjtési versenyek, pályázati felhívások a folyóiratokban és az újságokban, köztük balladák gyűjtésére vonatkozó versenyek és felhívások is. Az *Igazság*⁷ 1969-ben a halálra táncoltatott leány balladájának beküldésére írt ki pályázatot. A *Fáklya*, Bihar megye napilapja Fábián Imre lapszerkesztő irányításával a bihari magyar népköltészet rendszeres összegyűjtésére egész pályázatsorozatot hirdetett, népballada (1972), népmese (1973), közmondások, szólások (1974), gyermekmondókák (1976), lakodalmi költészet (1977) gyűjtésére⁸ (Faragó 1980: 16; Szabó Zs. 1976: 73–84, 2016: 271–282).

Széleskörű gyűjtőmozgalmat szerveztek a különböző erdélyi településeken tevékenykedő tanárok is, melynek eredményeként balladagyűjtemények vagy balladákat is tartalmazó népköltészeti gyűjtemények jelentek meg – például Konsza Samu sepsiszentgyörgyi tanár negyven éven keresztül gyűjtötte diákjaival Háromszék népköltészetét (Konsza 1957), amit Albert Ernő folytatott a Székely Mikó Kollégium tanáraként diákjaival (Albert 1973), Kovács Ferenc Arad környékének népköltészetét gyűjtötte helybeli tanítványai segítségével (Kovács 1958), Bura László szatmárnémeti diákokkal végzett balladagyűjtést (Bura 1978). Köncei Ádám az 1950-es években előbb Margittán, majd Gyergyóban szervezte

⁶ „A Művelődési Útmutató feladatául tűzte ki a népi alkotások összegyűjtését, a legjobbak kiválasztását és leközlését, hogy a többi kultúrotthon is használhassa. Felkérjük a tanítókat és a kultúrotthonok aktivistáit, hogy helyben és a környéken gyűjtött népdalokat, népkölteményeket, közmondásokat és egyéb népművészeti alkotásokat (fafaragványok, festmények stb.) szíveskedjenek beküldeni címünkre: Művelődési Útmutató szerkesztősége, București, Str. Latină Nr. 8., Raionul 1 Mai. Az anyag beküldésével egyidejűleg kérjük a beküldő pontos címét megjelölni, valamint a szerző nevét és lakhelyét.” (A falusi tanítók és kultúraktivisták figyelmébe! *Művelődési Útmutató* V. [7] 8.)

⁷ A Román Kommunista Párt Kolozs megyei bizottsága és a megyei néptanács magyar nyelvű napilapja.

⁸ Ebből az anyagból jelent meg 1982-ben a *Bihari gyermekmondókák* című kötet (Faragó–Fábián 1982).

meg a diákgyűjtőket, Ráduly János népmeséket és népballadákat gyűjtött a diákjaival Kibédén, a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium és Tanítóképző tanulói gyermekfolklór-gyűjtést végeztek Király László, Ferenczy Éva és Józsa Miklós vezetésével, a székelykeresztúri diákok, Farkas Jenő vezetésével gyűjtöttek udvarhelyszéki népköltészetet, Diósszilágyi Ibolya Nagyváradon, Kudelász Györgyi pedig Csíkszeredában szervezett a diákság körében gyűjtőmozgalmat (Faragó 1958b: 9, Szabó Zs. 2016: 271–272).

Könyvkiadás, könyvkiadók

1948. június 9–11-én került sor a Román Munkáspárt Központi Bizottságának II. plenáris ülésére, ahol megvitatták és jóváhagyták, majd a Nagy Nemzetgyűlés is megszavazta az ipari és a bányá-, a szállítási vállalatok, valamint a bankok államosítását (Păiușan–Ion–Retegan 2002: 49). Ezt követően került sor a magánnyomdák államosítására, a vagyonuk kisajátítására is. Például a kolozsvári Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. teljes vagyona a bukaresti székhelyű Román Munkáspárt Kiadójának a tulajdonába került, majd 1979-ben román állami tulajdonná vált (Tibori Szabó–Újvári 2012: 116–117).

Az 1948–1989 közötti korszak kezdeti éveiben az 1947-ben létesített Állami Könyvkiadó gondozásában jelentek meg a magyar nyelvű könyvek, majd az 1950-es években sorra megalakultak az állami szakkiadók és azok magyar nyelvű osztályai.⁹ Az Állami Könyvkiadóból 1950-ben vált ki a Román Népköztársaság Írószövetségének Irodalmi és Művészeti Kiadója, amely 1951-től vette fel az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó nevet. Nemzetiségi osztályának vezetője 1951-ben Bonyhádi Jolán, a magyar központi szerkesztőségé pedig Szemlér Ferenc. Kolozsvári szerkesztőségének megszervezője, majd vezetője Földes László volt (Dávid 1995: 5).

⁹ „1951-ben az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó és az Állami Didaktikai és Pedagógiai Könyvkiadó, 1952-ben a Testnevelési és Sportkiadó és a Technikai Kiadó, 1953-ban a Mezőgazdasági és Erdészeti Állami Kiadó és az Állami Tudományos Kiadó, 1954-ben az Állami Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó magyar részlege.” *RML III. (Kh–M)* 1994: 162–163 és Dávid Gyula: Könyvkiadás, 1944–1989. (Közzététel: 2010.11.25.) <http://lexikon.adatbank.ro/tematikus/szocikk.php?id=125> (Utolsó letöltés ideje: 2019. november 30.)

Ezeknek az állami kiadóknak a székhelye Bukarestben volt, de az Állami Könyvkiadó magyar osztályához hasonlóan az új könyvkiadók magyar osztályait és szerkesztősegeit is kialakították Kolozsváron. Az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadónak, valamint a tankönyvkiadónak 1955–1959 között önálló magyar szerkesztősége volt Marosvásárhelyen.¹⁰

Az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó 1960-tól Irodalmi Könyvkiadó lett. Magyar alosztálya bukaresti és kolozsvári szerkesztőségekkel működött. Főszerkesztője 1960-ban Méliusz József, majd rövid ideig Kővári Attila és Fassel József, 1961–1965 között Domokos Géza, 1965-től 1967-ig Szász Béla, 1967 és 1969 között Bodor Pál. A szerkesztőség magyar fiókjának vezetője Kolozsvárt 1952–1968 között Kacsó Sándor volt. Az Irodalmi Könyvkiadó magyar műszaki szerkesztősége is Kolozsváron működött, Tóth Samu, majd Bálint Lajos vezetésével, Deák Ferenc grafikus 1967-től lett a munkatársa.

Bukarestben 1948-tól kezdte meg működését az Ifjúsági Könyvkiadó, az Ifjúmunkás Szövetség Központi Bizottságának kiadójaként, amelynek 1951-től alakult meg a magyar szerkesztősége Majtényi Erik vezetésével. 1952-től már kolozsvári magyar szerkesztősége is működött, kezdetben Kertész Erzsébet, majd Gáll Margit, őt követően pedig Szócs István vezetésével (Dávid 1995: 7–8).

Az 1970–80-as évek könyvkiadása elsősorban a Kriterion Könyvkiadóhoz köthető, mely a romániai nemzeti kisebbségek kiadványainak megjelentetése céljából jött létre, állami nemzetiségi kiadóvállalként, az 1969-es kiadói decentralizálás eredményeként. Igazgatója a kiadó megalakulásától 1990 augusztusáig Domokos Géza, magyar osztályának főszerkesztője kezdetben Bodor Pál, majd 1971–1973 között Szász Béla, 1975 és 1985 között Botár Emma, 1985-től H. Szabó Gyula, aki 1990 augusztusától igazgatója a kiadónak. A Kriterion Könyvkiadónak indulásától Kolozsváron is működött magyar szerkesztősége, 1992 áprilisáig Dávid Gyula vezetésével.

¹⁰ A magyar intézmények felszámolásával, beolvasztásával vagy más városokba költöztetésével próbálta a hatalom felszámolni Kolozsvár szellemi központ voltát, ugyanakkor az 1952-ben létrehozott Magyar Autonóm Tartomány tágabb teret, lehetőséget biztosított Marosvásárhelyen és a kisebb székelyföldi városokban a magyar kultúra, az értelmiségi réteg számára, magyar intézmények kialakítására.

Ebben az időszakban a kiadó a romániai magyar néprajzi könyvkiadás legfontosabb fórumává is vált. Az 1970-es évektől sorra jelentek meg a tárgyi kultúra, a díszítőművészet, a munkavégzés és -szervezés néprajzá-
nak regionális szintézisei, a szövegfolklor körébe tartozó balladagyűj-
temények, mesegyűjtemények és egyéniségmonográfiák, népi memoárok,
a történeti néprajz előzményének tekinthető kiadványok, valamint a folk-
lortudomány legújabb eredményeit közvetítő elméleti munkák.

Az 1950-es évek balladagyűjteményei

Az 1950–1960 közötti időszakban két, kimondottan balladákat (Faragó 1956; Benedek 1958) és három, balladákat is tartalmazó romániai ma-
gyar népköltészeti gyűjtemény (Faragó–Jagamas 1954; Konsza 1957; Ko-
vács 1958) jelent meg, közülük négy az Állami Irodalmi és Művészeti Ki-
adó, egy pedig az Ifjúsági Könyvkiadó gondozásában.

Az 1954-ben közzétett, Faragó József és Jagamas János által szerkesztett *Moldvai csángó népdalok és népballadák* válogatást nyújt a Folk-
lórintézet kolozsvári osztályának munkatársai által 1950 és 1952 között
gyűjtött 1200 moldvai csángó népdalból és népballadából. A több mint
5000 példányban¹¹ megjelent kötet 203 népköltészeti alkotást¹² tartal-
maz, közülük 143-at a dallamával együtt, valamint egy kihajtható térkép-
mellékletet. A bevezető tanulmányt Jagamas János és Szegő Júlia közre-
működésével Faragó József írta.

Gagyfi László, az *Igaz Szó*¹³ szépirodalmi folyóirat szerkesztője recen-
ziójában annak jelentőségét emelte ki, hogy a Folklorintézet munkatársai-
nak gyűjteménye rámutat arra, hogy a csángók körében a ballada eleve-

¹¹ Példányszám: 3020 + 2070

¹² A népköltészeti alkotásokat a következő csoportosítás szerint tessük közzé: balladák, dalok, katonadalok, házadalok, keservesek, búcsúdalok és tréfásdalok.

¹³ Az *Igaz Szó* szépirodalmi folyóirat 1953 júniusától 1989 decemberéig jelent meg Marosvásárhelyen, az 1989-es romániai rendszerváltás után jogutódja a *Látó* lett. Az első évben, 1953-ban kéthavonta jelent meg, majd 1954 januárjától havonta. Címlapja sze-
rint kezdetben az RNK Írószövetsége Magyar Autonóm Tartománya Fiókjának folyóirata,
1957-től „Szépirodalmi Folyóirat”, 1962 márciusától „Szépirodalmi Folyóirat. A Román
Népköltársaság Írószövetségének Havi Folyóirata”, 1965 augusztusától „Szépirodalmi
Folyóirat. Románia Szocialista Köztársaság Írószövetségének havi folyóirata” és végül
1969 januárjától az RSZK Írószövetségének Havi Folyóirata.

nen élő műfaj az 1950-es évek első felében; hogy tartalmi és formai jellege megegyezik a székely népköltészetével; és hogy a román folklórral milyen sokirányú a kapcsolata (Gagyí 1954: 153–154).

Szemlér Ferenc, aki 1955-ben, recenziója közzétételekor szintén az *Igaz Szó* szerkesztője volt, a kiadvány bevezetőjének és jegyzetanyagának szakszerűségét tartotta nagyon fontosnak, valamint azt, hogy a balladák szövege és a dallama együtt jelenik meg. Számára is meglepetést jelentett a ballada élő volta a moldvai csángók körében, csakúgy, mint a román népköltészetnek a csángómagyar népköltészetre gyakorolt hatása, és a megújulás kimeríthetetlen forrását látta a balladákban a műköltészet számára¹⁴ (Szemlér 1955: 2–3).

Szenik Ilona népzene kutató, a kolozsvári Gheorghe Dima zeneakadémia tanára a kötet megjelenését nem csak népköltészeti szakkiadvánnyként, hanem a kultúrforradalom segédeszközeként is igen fontosnak és hasznosnak tartotta¹⁵ (Szenik 1955: 40–41). Öröndetes eredményt jelentett az, hogy a moldvai csángó gyűjtemény a magyar népköltészetnek és népzeneének olyan régi rétegét is tartalmazza, amelyet más vidékeken egyáltalán nem vagy csak töredékesen őriztek meg. A múlt tükörképén kívül a jelen eseményeinek kivetítődését is tükrözi, elsősorban a román–magyar népköltészeti és népzenei kölcsönhatásoknak köszönhetően.¹⁶

A Faragó József által szerkesztett, *Diófának három ága* című székely népballada-gyűjtemény 1956-ban már 10 000 példányban jelent meg a Ifjúsági Könyvkiadó gondozásában. 59 balladát tartalmaz, változataival

¹⁴ „A moldvai csángó folklór e csodálatos kincsei a két nép dolgozó tömegei testvéri együttélésének, az egymás kölcsönös megértésének, a népek művelődési értékei folytonos kicserélésének és felhasználásának történeti és valóságos bizonyítékát szolgáltatják. Ezzel újabb történeti és valóságos alapvetést teremtenek a román–magyar barátság, a román–magyar közös sors eszméjének, amelyért valamennyien küzdünk. S ugyanakkor a moldvai csángó népköltés nagyjelentőségű formai indítékokat is adhat Népköztársaságunk magyar költői számára” (Szemlér 1955: 3).

¹⁵ „[...] Megjelenése igen hasznos, nemcsak mint népköltészeti szakkiadvány, hanem nagy segítséget jelent a kialakuló zenekultúra minden területén is. Egyaránt hasznosíthatják a kultúragitációs brigádok, énektanító-tanárok és zeneszerzők; énekelhetnek belőle énekkaraink és operaszólistáink egyaránt” (Szenik 1955: 41).

¹⁶ Példaként egy népdal szövegét idézi a gyűjteményből: „Jön a gőzös, jön a gőzös le Foksányba, / A foksányi, a foksányi állomásra. / Elöl ül a masinisztra, / Önérzetes, becsületes kommunista. // Fent a gőzös tetejébe sok katoná, / A fokságból énekelve jönnek haza. / Sztálin elvtárs küldi őket, / Mert szereti a dolgozó csángó népet.”(Betűhív közlés.)

együtt, előszava végigvezet a népballada kialakulásának és fejlődésének útján, tartalmi és formai szempontból ismerteti a műfajt.

Vita Zsigmond irodalom- és művelődéstörténész az *Utunkban*¹⁷ megjelent recenziójában hiánypótló, gazdag és rendszeres válogatásként méltatta (Vita 1956: 3), a közlés módját és a kották hiányát azonban kifogásolta. A közlés módját illetően helytelenítette, hogy a balladák szövegét nem a népi kiejtés szerint közli a gyűjtemény, hanem irodalmi nyelvi alakban, viszont az átírás sem következetes, mert a rím kedvéért vagy a szavak sajátos alakjáért, fordulataiért gyakran meg kellett őriznie a népnyelvi sajátosságokat. Balladagyűjteményben szöveg és dallam együttes közlését tartotta volna helyénvalónak.

Az 1960-as évek balladagyűjteményei

Az 1960–1970 közötti időszak a balladafordítások évtizedének is tekinthető. Sorra jelentek meg a magyar nyelvre fordított román népballadagyűjtemények (Faragó 1960, Kiss–Faragó 1963, Majtényi 1967, Kiss–Faragó 1969), valamint egy, magyar népballadákat román nyelvű fordításban közlő kötet (Grămescu 1960).

Egyetlen, kizárólag magyar népballadákat tartalmazó, magyar nyelvű kötet jelent meg (Faragó 1965) és a tudományos kiadványként igen jelentős, Olosz Katalin és Almási István által közzétett *Magyar-gerőmonostori népköltészet*¹⁸ (Olosz–Almási 1969), melyben balladákat is közöltek.

¹⁷ Az *Utunk* a leghosszabb életű romániai magyar irodalmi lap, 1946 júniusától 1989 decemberéig jelent meg Kolozsváron, kezdetben kéthetenként, majd 1951 januárjától hetenként. Indulásakor a Romániai Magyar Írószövetség lapja volt, 1948 februárjától a Romániai Írószövetség Magyar Csoportjának Lapja, 1954 januárjától a Román Népköztársaság Írószövetségének Lapja. Utolsó számát 1989. december 22-én nyomták ki, de a forradalmi események miatt már nem került terjesztésre. Szerkesztősége 1989 végén kimondta megszűnését, és megalakult az utódlapja, a *Helikon*.

¹⁸ Gyűjtötte, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közzéteszi Olosz Katalin. A szöveggyűjtemény Olosz Katalin, a dallamgyűjtemény Almási István munkája. Olosz Katalin ekkor a Román Akadémia Marosvásárhelyi Társadalomtudományi Kutatóközpontjának kutatója, Almási István a kolozsvári Folklorintézet kutatója.

Haralambie Grănescu¹⁹ költő és műfordító először Arany János verseit fordította román nyelvre (Arany 1957), majd 46 magyar népballadát tett közzé román nyelvű balladagyűjteményében (Grănescu 1960). Mihai Pop²⁰ írt előszót a balladagyűjteményhez, és Kakassy Endre író, fordító, szerkesztő méltatta az *Utunkban* megjelent recenziójában (Kakassy 1960: 2). A recenzens a fordítás nagy érdemének tartotta, hogy nagyrészt ellenállt a román balladák formai befolyásának, hogy a magyar balladai nyelv tömörségét, a magyar népi verselés sajátosságait, a strófaszerkezetet, ritmusképletet igyekezett visszaadni. Hibájának a következetlenséget – a magyar ballada versmértékét nem követi mindenütt – és a nyelvi egyenetlenséget tartotta, valamint a tudományos apparátus, az eredeti szövegekre való utalások hiányát.

A Faragó József által szerkesztett *Legszébb román népballadák* című gyűjtemény 2620 példányban jelent meg 1960-ban. 25, magyar nyelvre fordított román népballada szövegét tartalmazza, Fényi István, Illyés Gyula, Jékely Zoltán, Kiss Jenő, Majtényi Erik, Szemlér Ferenc, Tóth István és Veress Zoltán tolmácsolásában. A kötet előszava szerint Faragó József a válogatás és a szerkesztés során elsősorban a román népballada-katalógus összeállítója, Alexandru Amzulescu²¹ kéziratára²² támaszkodott, aki több mint 350 román népballadatípust különböztetett meg, és bár csak a kötetekben már megjelent balladákat dolgozta fel, az mégis 2500-nál több balladát jelentett. Gagy László a fordításkötetről írott recenziójában a balladát mint műfajt „elmúlt korok és kegyetlen rendszerek költői koronatanúja”-nak nevezte, melyet a nagy történelmi fordulatok eltemettek, de bármikor művészi élményt nyújthat, és tudományos szempontból is vizsgálható (Gagy 1961: 455–458).

¹⁹ Grănescu, Haralambie (1926–2003) 1952 és 1972 között szerkesztő (Editura de stat pentru literatură și artă) és szaklektor (Editura Minerva).

²⁰ Pop, Mihai (1907–2000) folklorista, kulturális antropológus és etnológus. 1949–1954 között a Bukaresti Folklor Intézet tudományos tevékenységének koordinátora, 1954–1965 között igazgató helyettese, majd 1965–1974 között igazgatója. Ezen kívül 1957-től 1962-ig a Bukaresti Tudományegyetem Román Nyelv és Irodalom Karának előadója, majd 1962–1975 között folklor tanító professzora, 1968–1972 között a Régi Román Nyelv és Folklor Tanszék vezetője.

²¹ Amzulescu, Alexandru (1921–2011) a Bukaresti Folklor Intézet kutatója 1950–1956 között, tudományos titkára 1958–1970 között és a népköltészeti részleg vezetője 1971-től 1983-ig.

²² Alexandru Amzulescu könyve 1964-ben jelent meg, három kötetben (Amzulescu 1964).

1961-ben Domokos János, Ortutay Gyula és V. András János szerkesztésében Budapesten is megjelent egy román népballadákat és népdalokat magyar nyelven közlétező kötet, Würtz Ádám illusztrációival, az Európa Kiadó gondozásában, 2000 példányban (Domokos–Ortutay–V. András 1961), melyet Bodor Pál az *Utunkban* megjelent recenziójában politikai jelentőségű kiadványként²³ üdvözölte (Bodor 1962: 2).

1963-ban *A báránka* című gyűjteménnyel folytatódott a román népballada-fordítások közzététele. Ezúttal már egyetlen költő, Kiss Jenő volt az ötezer sornyi balladaszöveg fordítója, Faragó József írt hozzá utószót és jegyzeteket, és Plugor Sándor illusztrálta. Deák Tamás költő, író, műfordító, szerkesztő az *Igaz Szóban* megjelent recenziójában tartalom és külalak tekintetében egyaránt elsőrangú kiadványként ajánlotta és üdvözölte, és elsősorban Kiss Jenő műfordítói teljesítményét méltatta, aki – mivel a román népballadák specifikumait nem lehet a magyar népballadák hangján tolmácsolni, írja a recenzens – a magyar népmesei formulákra emlékeztető megoldásokat archaizmusokkal elegyítette, és olykor a magyar szórendi szokásokat is figyelmen kívül hagyva, struktúrájában is romános nyelvezeten tolmácsolta a szövegeket.

Kiss Jenő, Faragó József és Plugor Sándor közös könyvsorozata 1969-ben a *Novákékról szól az ének* című, magyar nyelvre fordított román hősballadákat tartalmazó gyűjteménnyel folytatódott (Kiss–Faragó 1969).

Az 1960-as évek egyetlen magyar népballada-gyűjteménye a Faragó József által válogatott és szerkesztett, Deák Ferenc illusztrálta *Jávorfamuzsika* (Faragó 1965). A szerkesztő célja az volt, hogy „a régebbi és újabb szakkiadványokban, folyóiratokban szétszórt, nehezen hozzáférhető” anyagot az olvasókhöz egy kötetbe összegyűjtve eljuttassa. A kiadvány újdonsága több, a balladagyűjtemény megjelenéséig kéziratos lejegyzésben őrzött balladaszöveg közzététele. Három fejezetbe tagolta a szövegeket: klasszikus balladák, betyár- és új balladák. Az egyes fejezeteken belül a tartalom szerinti csoportosítás és a típust megjelölő alcímek

²³ „Különös, de csak az első átgondolásig, hogy e román népballada és népdalgyűjtemény remek pesti–bukaresti szerkesztésű kötetének politikai jelentőségét tehát szinte már fölösleges is hangsúlyozni. A lenti egymás felé fordulásából állampolitika lett, a névtelen nép, a balladaköltő nép államférfiakat adott, akik művelődésügyi csereegyezményeket kötnek, és mindazt, amit a román és magyar folklór törvényszerű, ozmotikus jelenségeként termelt ki, ma nagyköveti szinten pecsételik meg a kivívott szabadság magas rangjának megfelelően” (Bodor 1962: 2).

segítik a könnyebb tájékozódást. Már nem csak székelyföldi balladákat tartalmaz, mint a korábbi, *Diófának három ága* című gyűjtemény, hanem a Román Népköztársaság területének különböző vidékeiről, Bákó, Bánát, Brassó, Hunyad, Kolozsvár, Krisána (Körösvidék), Máramaros, Suceava és a Maros-Magyar Autonóm tartomány településeiről gyűjtött balladákat.

Mózes Huba irodalomtörténész az *Utunkban* közölt recenziójában (Mózes 1965: 2) a kötet méltatása mellett az 1956-ban közzétett, szintén Faragó József által szerkesztett székely népballada-gyűjtemény (Faragó 1956) recenziójához hasonlóan a szövegek közlésének módját kifogásolta – a következetlen, egyenetlen nyelvi egységesítésre való törekvést –, valamint a balladák dallam nélküli publikálását.²⁴ K. Jakab Antal irodalomkritikus, szerkesztő, recenziójában kizárólag a balladáról mint műfajról írt; a klasszikus balladák egy részét mindennapi olvasmányként is élőnek, mainak és modernnek tartotta²⁵ (K. Jakab 1965: 5). Dánielisz Endre irodalomtörténész, a nagyszalontai Arany János emlékmúzeum igazgatója, az *Igaz Szóban* közölt recenziót a *Jávorfalmuzsikáról*, és „a legteljesebb elismerés hangján” írt a kiválogatott ballada-anyagról, a bevezető tanulmányról és a kötetet záró jegyzetéről, valamint a technikai kivitelezés igényességéről, a balladagyűjteményt illusztráló Deák Ferenc grafikáiról és gondos tipográfiai munkáról (Dánielisz 1965: 157–158). A bevezető tanulmánynak a balladák tudományos rendszerezésével foglalkozó részét tartotta a legértékesebbnek – véleménye szerint Faragó József áttekinthetőbb, logikusabb és a keletkezés történelmi körülményeinek jobban megfelelő osztályozást alkalmazott, mint korábban Csanádi Imre és Vargyas Lajos (Csanádi–Vargyas 1954).

²⁴ „A szövegek olyan nyelvi »egységesítése«, amely a régies vagy a népi (illetve nyelvjárási) hangalakot bizonyos verstani helyzetekben megőrzi, máshol pedig köznyelvre korrigálja, nem lehet helyes, hiszen az eljárás eredménye inkább valamiféle egyenetlenítés. Az »egységesítés« elve legalább annyira vitatható, mint egyes énekelt szövegeknek a dallam nélküli publikálása!” (Mózes 1965: 2)

²⁵ „Egy részük dallá hígult, más részük tanító célzatú mesévé szikkadt, olyik közmondásokra forgácsolódott – lapozom a Faragó József gondozta magyar népballadaskötetet. Ezekkel úgy élünk, mint telivér műfaj-testvéreikkel közönségesen: a népmesét akkor olvassa az ember, amikor gyermek, a népdalt akkor éneklí, amikor mulat, a közmondást akkor idézi, amikor cikket ír. Vannak azonban olyanok is – és éppen a legmohosabbak, terminológiásan: klasszikusok között –, amelyek mindennapi olvasmányként is pótolhatatlanul élők, maiak és modernek” (K. Jakab 1965: 5).

A népballada mint adott kor társadalmához kötött szellemi termék kihalását Dánielisz Endre megállíthatatlan történelmi folyamatnak tekintette.²⁶ Szabó T. Attila nyelvész, történész, néprajzkutató nyolc oldalas írása az *Igaz Szó* 1966 januári számában (Szabó T. 1966: 92–99) nem csak a *Jávorfá-muzsika* című balladagyűjteményről írott recenzió, hanem a balladakutatás történetének összefoglalása, a legújabb romániai magyar balladaközlő gyűjtemény tudománytörténeti távlatú kritikai értékelése is egyben. A népballadaszövegek és a tőlük elválaszthatatlan dallam együttes közlését illetően sorra vette a 19. századtól, a magyar népballadagyűjtés kezdetétől megjelent kiadványokat, a klasszikus gyűjtők (Krizsa János, Gyulai Pál, Sebesi Jób, Szabó Sámuel, Vass János, Kálmány Lajos) pusztán szöveges kiadványait, mely eljárás a század végén Vikár Béla változtatott, aki először alkalmazta a fonográfos gyűjtés módszerét, és hívta fel a figyelmet az együttes dallam- és szöveggyűjtés fontosságára. A 20. század elejétől Kodály Zoltán, Bartók Béla és Seprődi János gyűjtőtevékenysége már szöveg és dallam együttes gyűjtésének jegyében folyt, csakhogy a népballadák közzétételét illetően már ekkor különvált a szakszerű gyűjtések eredményeit tudományos igénnyel és apparátussal, szöveget dallammal, kottákkal, jegyzetekkel együtt közlő és a népszerűsítő, csak szövegközlésre szorítkozó kiadványok útja. Szabó T. Attila ezután számba vette az 1950-es évektől megjelent romániai magyar népballadagyűjteményeket és balladákat is közlő népköltészeti gyűjteményeket – a kolozsvári Folklórintézet nyújtotta intézményes keretek között folyó, szervezett és szakszerű gyűjtőmunka eredményeit közzétevő, szöveget dallammal együtt közlő kiadványt (Faragó–Jagamás 1954) és Faragó Józsefnek a vidéki gyűjtőkkel közösen sajtó alá rendezett, csak szöveget közzétevő köteteket (Konsza 1957, Kovács 1958) összehasonlítva. A szövegeket dallam nélkül közlő *Jávorfá-muzsika* című, népszerűsítő jellegű

²⁶ „A népballadák kihalása meg nem állítható történelmi folyamat, mivel a ballada korhoz, társadalomhoz kötött közösségi szellemi termék, ami a paraszti életforma változásával talaját veszíti. Éppen úgy eltűnik a ballada az új, szocialista termelési viszonyok között, mint ahogy kihalt az ősi epika a történelem adott szakaszában. A megújulás előtt álló kollektív költészetben helyét esetleg más, alkalmazkodóbb epikus műfaj foglalja el. Azonban – hála a fáradhatatlan gyűjtőknek és a jelenlegihez hasonló köteteknek – a paraszti kultúra maradó alkotásai napjainkban az egész nép szellemi kincsévé válnak. Sőt, a műfordítók kiterjedt munkássága nyomán a szomszédos, testvéri népek folklórnak összefüggései is egyre nyilvánvalóbbak lesznek” (Dánielisz 1965: 157–158).

gyűjteményt illetően a könyvkiadás nyújtotta lehetőségekre és hiányosságokra hívta fel a figyelmet, mind a tudományos, mind pedig a népszerűsítő kiadványok megjelentetésének szükségességére.²⁷

Faragó József az általa válogatott és sajtó alá rendezett, népszerűsítő jellegű balladagyűjteményeket „tudományos segédeszközként” ajánlja az *Utunkban* közzétett, *Hogyan gyűjthetnek a diákok népballadát?* című cikkében.²⁸ Magyar szakos tanároknak és diákjaiknak népballadák gyűjtését ajánlotta a nyári vakációra, olyan műfajként, melynek gyűjtéséhez „különleges szaktanulmányok nélkül is hozzá lehet fogni”, és „amelyet a tanulók kellő tudományos színvonalon, haszonnal és eredményesen tudnának gyűjteni”, mégpedig úgy, hogy „a *Jávorfá-muzsika* anyagát kell minél több embertől kikérdezni, hogy a nyomtatott szövegek hallatára a maguk ismerté balladák rendre mind eszükbe jussanak” (Faragó 1966: 4).

Az 1970-es évek balladagyűjteményei

A Kriterion Könyvkiadó első nagyszerű balladagyűjteménye az 1970-ben 2800 példányban közzétett *Balladák könyve*, Kallós Zoltán gyűjtése, több mint két évtized gyűjtőmunkájának eredménye (Kallós 1970). Dal-

²⁷ „A kötet gondozója a megelőző nagy népszerűsítő kiadványok, a Gragger-, [Gragger 1927] az Ortutay–Buday-[Ortutay 1935, Buday György illusztrációival] meg a Csanádi–Vargyas-féle[Csanádi–Vargyas 1954] kötet eljárás módját követve és a kiadói kívánalmakhoz igazodva a csak szöveges közlés eljárás módját választotta. Mivel azonban a kötet legalább harmadában olyan darabokból áll, amelyet a Folklor Intézet gyűjtői meg más, az intézet kötelékébe nem tartozó gyűjtők a szöveg és a dallam egységében rögzítettek, e közlésmód ilyenformán azt jelenti, hogy a folklor-kutatás az eddig közöletlen darabok esetében az ismeretlen balladák vagy az ismertek itt közölt újabb változatainak csak szövegéhez és nem egyben dallamához is jut hozzá. Mindez természetesen nem az eszményi kiadási elveket nagyon is jól ismerő, és – ha lehet – követő Faragónak, hanem annak a sajnálatos hiányosságnak tulajdonítható, hogy a folkloristák számára alig-alig kínálkozik lehetőség arra, hogy az újabban gyűjtött, rendkívüli értékű ballada-anyagot először a tudomány igényeit mindenben kielégítő formában tethessék közzé, hogy aztán az így napvilágot látott anyagból a széles körben megnyilvánuló közönség igény kielégítése céljából csak szöveges népszerűsítő kiadványokat lehessen egybeállítani, illetőleg megjelentetni.” (Szabó T. 1966: 98)

²⁸ „Tudományos segédeszközüink a *Jávorfá-muzsika* (Buk., 1965.) című balladagyűjtemény, amely hozzávetőleg a romániai magyar folklórban egykor élt vagy ma élő, az eddigi kutatások során felszínre került valamennyi fontosabb balladatípust tartalmazza. Szükségből a *Diófának három ága* (Buk., 1956.) című kiadvány is használható, ez azonban nem az összes romániai magyar, hanem csak a székely balladatípusok javát öleli fel” (Faragó 1966: 4).

lamanyágának válogatásában és sajtó alá rendezésében Jagamas János népzene kutató működött közre, népköltészeti részét Szabó T. Attila ellenőrizte és gondozta, aki gazdagon dokumentált bevezető tanulmányt írt hozzá, és összeállította a kötet jegyzetanyagát is. Kiadói szerkesztője Dávid Gyula volt. A kötetstáblát, az első kiadás vászonkötését négy magyarkapusi hímezőasszony egyenként díszítette, kézzel varrott kalotaszegi motívumokkal. A gyűjteményben közzétett moldvai csángó, gyimesi, kalotaszegi és mezőszéki balladaanyag a változatok sokaságában vonultatja fel a magyar népballadakincs régi és újabb rétegeit. 50 helység 115 népi énekesétől magnószalagra vett vagy lejegyzett 259 élő népballadát közölt a gyűjtő, melyek közül 162-t dallamával együtt jelentetett meg, valamint szójegyzéket és mutatókat is összeállított népköltészeti gyűjteményéhez.

Király László költő, író, az *Utunk* szerkesztője recenziója nyitotta a kötetet üdvözlők sorát, aki azt tartotta a legnagyobb újdonságának, hogy *kétszázötvenkilenc élő balladát* tesz benne közzé a gyűjtő akkor, amikor már mindenki csupán irodalomtörténeti emlékként gondolt erre a műfajra (Király 1970: 2). Antal Árpád, ekkor egyetemi tanár, a magyar irodalomtörténet és művelődéstörténet oktatója, *A Hétben*²⁹ közzétett recenziója szerint szintén meglepő tudományos eredménynek tartotta Kallós Zoltán teljesítményét, reprezentatív népballada-gyűjteményét. A recenzens szerint szöveg és dallam együttes lejegyzése / rögzítése és publikálása nemcsak a korszerű tudományos balladakutatásnak, hanem a hatékony népszerűsítésnek is elengedhetetlen követelménye. Szilágyi Júlia irodalomtörténész szintén *A Hétben* tett közzé recenziót a *Balladák könyvéről*, Kallós Zoltánt egy közösségi kultúra anyagi és szellemi termékeinek gyűjtőjeként méltatva (Szilágyi 1971: 4).

Néhány hónappal később Almási István *A Hétben* (Almási 1971: 8), Jagamas János az *Igaz Szóban* (Jagamas 1971: 698–703) írt a *Balladák könyvének* dallamairól. Almási István a korábban e kérdést illetően állást foglaló recenzensekhez hasonlóan a népballada szövegének és dallamának együttes közlését tartotta hitelesnek, s a Kallós-gyűjteményben közzétett dallamokat a népzene tudomány számára rendkívül fontos, termékenyítő adatok forrásaiként elemezte, helyeselve, hogy a dalla-

²⁹ *A Hét* 1970 októberétől jelent meg Bukarestben, a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács társadalmi–politikai–művelődési hetilapja.

mok közlésének módját az a kettős törekvés határozta meg, hogy mind a népzene-tudomány szakemberei, mind az olvasók szélesebb rétegei használható anyaghoz jussanak. Jagamas János kritikájában a kiadott példányszámot kevesellte, ugyanis a kötet a megjelenését követően néhány nap alatt elfogyott, eltűnt a könyvpiacról, s ezért újabb kiadását sürgette. A könyvből a fényképeket és a népi díszítő motívumokat is hiányolta, viszont értékes anyagközlésnek tartotta, zenei anyanyelvünk egyik legszebb gyűjteményének. (Jagamas 1971: 698) Részletesen elemezte a dallamok közlési formáját, és felhívta a figyelmet a kisebb hiányosságokra (pl. az eredeti finális nincs feltüntetve, dallammutató is szükséges lenne), sajtóhibákra. Véleménye szerint a balladagyűjteményben közzétett 162 dallam képviseli a kötet nemzetközi értékét, jelentőségét, mert azt a világ bármely táján élő kottaolvasó megértheti, míg a balladaszövegek megértése magyar nyelvismerethez kötött. A dallamokkal együtt közzétett balladák és más népdalkiadványok hathatós eszközei lehetnek a népek közötti barátság, testvériség kialakításának.

Vargyas Lajos népzene-kutató, folklorista, a budapesti Néprajzi Múzeum népzenei osztályának vezetője, az MTA Népzene-kutató Csoportjának tagja, a *Korunk*³⁰ 1971 júliusi számában méltatta Kallós Zoltán népballada-gyűjteményét, kiemelve, hogy a „lenyűgöző gyűjtői teljesítmény”³¹ által megismerhetővé vált az erdélyi és moldvai magyar népballada és népzene gazdagsága (Vargyas 1971: 1106–1110). Sorra vette, mivel egészítette ki a *Balladák könyve* a balladagyűjtés és -kutatás korábbi eredményeit: mindaddig ismeretlen típusú, régi stílusú, klasszikus balladák felfedezése; kiveszett, régi balladatípusok meglétét sejtető érdekes töredékek és korábban ismert töredékek teljesebb változatainak közlése; korábban ismert típusok újabb elágazását képviselő és néhány, románoktól átvett szövegnek a felfedezése; eddig ismeretlen dallamok rögzítése, lejegyzése és közzététele, amivel megváltoztatta az erdélyi zenedialektusról korábban kialakult képet (Vargyas 1971: 1108–1109).

³⁰ A *Korunk* második folyama az államszocializmus idején jelent meg, 1957 februárja és 1989 decembere között. A havilap alcíme 1957 és 1961 között Világnézeti, Társadalmi, Tudományos és Művelődési Szemle, 1962 és 1964 között Világnézeti folyóirat. Ezt követően alcíme már nem volt, a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirataként jelent meg.

³¹ „Egyetlen ember ennyi balladát saját gyűjtéséből még nem adott az olvasók kezébe, amióta balladát gyűjtenek a magyarság körében” (Vargyas 1971: 1106).

A *Balladák könyvének* 2. kiadása már 6900 példányban jelent meg 1971-ben.

Egy évtizeddel a 45 magyar népballadát román nyelvű fordításban közzevő kötet (Grănescu 1960) megjelenése után Haralambie Grănescu a romániai magyar, német, szerb, ukrán és bolgár folklór alkotásaiból válogatott és fordított, állított össze 93 magyar, 68 német, 8 szerb, 18 ukrán és 3 bolgár balladát és dalt tartalmazó antológiát (Grănescu 1971). A korábban közölt, román nyelvre fordított magyar balladák is bekerültek a kötetbe, a legtöbb átdolgozva, a román szövegeket tovább szépítve-csiszolva. Beke György író, újságíró, műfordító recenziója, méltatása³² a fordításkötetről *A Hétben* jelent meg (Beke 1971: 4).

Kallós Zoltán újabb nagyszerű és meglepő népköltészeti gyűjteménye *Új guzsalyam mellett* címmel 1973-ban jelent meg, 16 980 példányban³³ (Kallós 1973). Először vállalkozott folklórkutató arra, hogy a szövegközpontú megközelítési mód helyett az egyéniségkutatás módszerével egyetlen kiváló énekes teljes tudásanyagát feltárja és vizsgálja. *Éneketem én özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa hetvenhat esztendőskoromban Klézsn Moldvába* – olvashatjuk a kötet főcíme alatt. 26 balladát, 36 keserves és bujdosó éneket, 59 szerelmi dalt, 31 tréfás dalt és 11 párosítót, összesen 1010 versszakkal, 3786 verssorral tett közzé a nőtáfa teljes repertoárját bemutató gyűjtemény, melyet egy bakelitlemez is kiegészít, az Electrecord kislemezén Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa előadásában hallgatható meg 12 ballada és népdal. Kallós Zoltán írt a kötethez előszót, és állított össze jegyzetanyagot, magyarázó szójegyzéket és a lírai darabok kezdősorainak betűrendes mutatóját. Kiadói szerkesztője Dávid Gyula, műszaki szerkesztő Bálint Lajos.

³² „Örömet adó esemény a romániai művelődési életben, emlékezetes egyéni teljesítmény a kölcsönös megismerés jegyében. [...] Minél teljesebb képet akart adni a nemzetiiségek folklórjáról, ezért nemcsak a magyar és német népköltészeti kiadványok anyagából válogatott, hanem kéziratban lévő szerb, bolgár és ukrán gyűjteményeket is felhasználta. Így rendkívül gazdag antológiát sikerült összeállítania, amelynek már a terjedelme is méltán kívánná meg az őszinte elismerést, de Grănescu ennél többet tett: öt különböző nyelven született népköltészeti termékeket adott közre együtt, román fordításban, hogy a kötet olvasója egyszerre hat (hatodiknak a román) népköltészet szépségeit, közös és eltérő vonásait láthassa meg ebben a széles arányokat és távlatokat befogó irodalmi tükörben” (Beke 1971: 4).

³³ A kolofon szerint példányszám: 16 800 + 180 kötve.

Olosz Katalin az *Igaz Szó* hasábjain közölt kritikát (Olosz 1973: 645–650) Kallós Zoltán ballada- és népdalgyűjteményéről, a népköltészet pusztulását siratók megcáfolására felmutatható kötetként méltatva. Bizonyítéknak tartotta arra vonatkozóan is, hogy mennyire fontos a gyűjtő és adatközlője közötti meghitt emberi kapcsolat. Rubinyi Mózesre hivatkozva írta, a korábban csak átutazók úgy tartották, hogy a csángóknak nincsenek dalaik (Rubinyi 1901: 172), viszont a köztük élő Petrás Ince János³⁴ már az 1840-es években a csángó népköltészet gazdag gyűjteményét állította össze, Kallós Zoltán pedig, aki tanítóként szintén együtt élt velük, és nem csak átutazó gyűjtőként viszonyult hozzájuk, csupán egyetlen adatközlőtől egész kötetre való népballadát és népdalt gyűjtött. A recenziens a kötet nagy újdonságaként üdvözölte és értékelte, hogy míg korábban kizárólag kiemelkedő mesemondó egyéniségek vagy kisebb-nagyobb közösségek (egy család, egy falu) mesetudását tették közzé, ez a kötet egy nótafa teljes repertoárját, egyetlen kiváló énekes teljes tudásanyagát tárta fel és vizsgálta meg. Az egyéniségkutató módszer a népmesekutatásban jelentkezett Ortutay Gyula 1940-ben közzétett, *Fedics Mihály mesél* című kötetével (Ortutay 1940), és Kallós Zoltán ballada- és népdalgyűjteményének megjelenéséig kizárólag a népi próza vizsgálatát gazdagította társadalom-lélektani, szociológiai, alkotáslélektani vonatkozásokkal, és derített fényt mesemondók előadásmódjának sajátos stílusjegyeire. Amit a recenziens kifogásol, hogy Kallós Zoltán a 163 szöveghez csak 64 dallamot csatolt, s így a szövegek közel kétharmadáról nem derül ki, hogy azokat milyen dallammal énekelte az adatközlő. A kötet előszavából ugyan megtudható, hogy a zeneileg régiesnek minősíthető területen a dallam nem kapcsolódik szorosán a szöveghez, inkább keretül szolgál a beleénekelte szövegekhez, mindenki saját kedve szerint választ dallamot egy-egy ballada vagy népdal szövegéhez. Olosz Katalin viszont azt tartotta volna helyénvalónak, ha a gyűjtő minden egyes szöveg esetében jelezte volna, hogy milyen dallammal énekelte az adatközlő, vagy pedig a dallamoknál utalhatott volna azokra a szövegekre, melyeket ugyanarra a dallamra énekelte (Olosz 1973: 649). Összességében a kötetet mind az igényességet, mind a színvonalat illetően a *Balladák könyve* ámulatba ejtő, méltó folytatójának tartotta.

³⁴ Petrás Ince János (1813–1886) lelkész, újságíró, folklorista, nyelvész. Szülőföldjén, a moldvai csángók lakta falvakban, Pusztinán, majd Klézsén volt lelképásztor.

A Budapesten néprajz szakot végzett Salamon Anikó, 1973-ban a Kriterion Könyvkiadó külső munkatársa, az *Utunkban* tett közzé kritikát Kallós Zoltán *Új guzsalyam mellett* című gyűjteményéről (Salamon 1973: 1, 4). Olosz Katalinhoz hasonlóan ő is azt tartotta a kötet legnagyobb újításának, hogy míg a folklórkiadványokban korábban csak a mesekutatásra vonatkozóan érvényesült az egyéniségkutató módszer,³⁵ Kallós Zoltán gyűjteménye egy nótafa teljes repertoárját dolgozta fel. Amit a recenzens kiegészítendőnek tartott vagy hiányolt a gyűjteményben: Kallós Zoltán bevezető szövegét túl rövidnek tartotta, terjedelmesebb bevezető tanulmányt igényelt volna véleménye szerint a közzétett népköltészeti anyag. Hiányolta Szályka Rózsa életútjának bemutatását, az énekes és közössége viszonyának bemutatását, az adatközlő kiválasztásának megindoklását,³⁶ a jegyzetanyagból a különböző gyűjtések alkalmával az énekek sorrendjének közlését, az olyan személyes jellegű műfajokat, mint a bölcsődal, a menyasszony-búcsúztató és a sirató. A zenei részt illetően a dallamok lejegyzését a díszítések elmaradása miatt elnagyoltnak tartotta, viszont örömmel nyugtázta, hogy a gyűjteményt kísérő kislemez, az első eredeti népi énekest bemutató népdallemez kárpótlást nyújt ezért a hiányosságért. Recenziója, kritikája összegző zárógondolata egyértelműen elismerő: „Bár még csak második kötete jelent meg, azt hiszem, lassan meg kell szoknunk: Kallós Zoltán bármit közöl, nemcsak, hogy nagyon értékes és mennyiségileg is jelentős anyaggal járul hozzá népi kultúránk megismeréséhez, de mindig tud valami egészen újat is felmutatni” (Salamon 1973: 4).

Faragó József szerkesztésében és bevezető tanulmányával jelent meg, szintén 1973-ban a *Gyönyörű Bán Kata. Régi magyar népballadák* című

³⁵ Recenziójában Salamon Anikó számba vette az egyéniségkutatás nemzetközi és magyar képviselőit, valamint közzétett eredményeiket, gyűjteményeiket. A romániai magyar kiadványok közül példaként Nagy Olga és Faragó József mesegyűjteményeit említi (Nagy 1969 és Faragó 1969).

³⁶ „Nem túl sokat tudtunk meg az énekes és közössége viszonyáról: milyen helyet foglal el a falu többi énekesének sorában? Legjobb énekesként tisztelik, vagy több hozzá hasonló tehetség van még a faluban? Repertoárja miben különbözik a többi énekesétől? Az általa énekelt balladák és népdalok száma mennyire jellemző szám a közösség többi tagjának énektudásához viszonyítva? Anyagának mennyisége, belső eloszlása, művészi értéke vagy előadásmódja, vagy mindez együtt volt az, ami miatt a választás rá esett?” (Salamon 1973: 4)

gyűjtemény, a Tanulók Könyvtára sorozat 131. köteteként, a Dacia Kiadó gondozásában, 20 000 példányban (Faragó 1973). Salamon Anikó az *Utunkban* közölt róla kritikát (Salamon 1974a: 6), mellyel kezdetét vette az 1973-ban közzétett balladagyűjtemények kapcsán a korszak folyóiratainak hasábjain zajló *ballada-vita*. A recenzens a Magyarországon közzétett alapvető kiadványok után (Csanádi–Vargyas 1954, Ortutay–Kriza 1968) a romániai magyar könyvpiacon sürgető igényt kielégítő gyűjteményként üdvözölte volna, ha nem talál benne néhány alapvető hiányosságot. Véleménye szerint a kötet pozitívumaival akkor lenne érdemes foglalkozni, ha „az eddigi kiadványokhoz képest sok új anyagot, új eredményeket is közölne, illetőleg új szempontokat érvényesítene eredményesen” (Salamon 1974a: 6). Amit kifogásol: a dallamok hiánya és a jegyzetek az egyes típusok, motívumok történetéről; újítást a rendszerezésben nyújt, ami viszont inkább negatívum, minthogy a válogató, szerkesztő nem igazodik sem a magyar folklórisztika balladarendszerezési gyakorlatához, sem a freiburgi tanácskozáson az európai típuskatalógus számára rögzített általános osztályozáshoz; egyes balladatípusok tartalmának meg nem felelő kategóriába való erőltetése.³⁷

Faragó József szintén az *Utunkban* közzétett cikkel válaszolt Salamon Anikó bírálatára (Faragó 1974: 2). Méltánytalannak tartotta, hogy a kritika szerzője a Tanulók Könyvtára sorozatban megjelent, népszerűsítő jellegű, oktatási segédeszköznek szánt kiadványát az 1950-es és 1960-as évek két nagy összesítő és reprezentatív balladaválogatásával mérte össze. A kifogásokat illetően, a balladák dallamának hiányára vonatkozóan arra hivatkozott, hogy a recenzens által mintaként felhozott kötetek sem tartalmazzak kottákat,³⁸ sőt további, balladaszövegeket dallam nélkül közlő magyarországi és román nyelvű balladagyűjteményeket is felsorolt balladagyűjteménye védelmére. A *Gyönyörű Bán*

³⁷ Salamon Anikó két klasszikus balladát említett erre példaként: „*a falba épített asszony* (Kőmíves Kelemen, Kőmíves Kelemenné) balladatípus, melyet Faragó József rendszerezésében az *Asszonyors* című (általa ciklusnak nevezett) csoportba sorolt” és „*az elcsalt feleség* (Molnár Anna) balladatípus, melyet Faragó József *Az elcsalt anya* címen egy úgynevezett *Anyá és gyermeke* »ciklusba« sorolt”. (Salamon 1974a: 6)

³⁸ „a 225 balladát felölelő Csanádi–Vargyas végén az impozáns tudományos apparátusba be van ugyan építve zenei dokumentációként közel 50 dallam [...], a 270 balladát összesítő Ortutay–Krízában viszont egyetlen kotta sincs” (Faragó 1974: 2)

Kata bevezető tanulmányára is hivatkozott, melyben Faragó József már megfogalmazta a dallam nélküli szövegközlés okát.³⁹

Az 1973-as esztendő másik jelentős népballada-kötete Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye, a *Háromszéki népballadák*, amely Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel jelent meg, 25 180 példányban.⁴⁰ A dallamokat magnetofonszalagról Szenik Ilona jegyezte le, és rendezte sajtó alá, valamint külön bevezetőt is írt róluk. A balladagyűjtemény kiadói szerkesztője Szilágyi N. Sándor volt. A változatokkal együtt 425 balladát tartalmaz,⁴¹ és 55 dallamot is közöltek benne.

Demény István Pál irodalomtörténész, etnográfus recenziója a kötetről *A Hétben* jelent meg (Demény 1974: 6), s a benne közölt balladák száma miatt az eddigi legnagyobb magyar balladagyűjteményként üdvözölte, a szövegek melletti dallamközlés miatt pedig a legkorszerűbb folklórkiadványok közé sorolta. Újdonságának tartotta, hogy egy néprajzi tájegység teljes balladaanyagát tették benne közzé; kitűnő ötletnek a kötet szerkesztői részéről a kötetben nem közölt 461 változat hiánytalan felsorolását is, példamutatónak a bevezető szövegeket, a jegyzetanyagot és a mutatókat. Amit kifogásolt: néhol vitatható a balladák besorolása, következetlenek a típusjelölések. Salamon Anikó az *Utunkban* közölt kritikájával (Salamon 1974b: 4) csatlakozott Demény István Pál recenziójához. A kötet jelentőségét illetően Faragó Józsefnek a *Háromszéki népballadák* gyűjteményhez írott bevezető szövegére hivatkozott, mely szerint „mennyiségileg mostanáig a leggazdagabb magyar balladagyűjtemény”. Salamon Anikó azt vitatta, hogy a gyűjtemény címében háromszékinek nevezett népballadák mennyire háromszékiek⁴² és mennyire népballadák.⁴³

³⁹ „Míg a ballada mint *folklórműfaj* csakis énekelt szöveg lehet, a könyvek lapjain dallam nélkül is teljes értékű, hibátlan és hiánytalan *irodalmi* alkotás. Folklórszinten a szöveg a dallamtól elválaszthatatlan, irodalmi szinten a szinkretizmus évszázadokkal előbb megszűnt: a szöveg önállósult.” (Faragó 1974: 2)

⁴⁰ A kolofonban feltüntetett példányszám: 24 700 + 300 + 180.

⁴¹ 70 klasszikus balladát, 20 történeti, bujdosó-, illetve rabéneket, 70 betyárballadát, 134 új balladát és 131 helyi balladát.

⁴² „A 70 klasszikus ballada közül *hét* (1, 2, 26, 41, 53, 57, 58. sz.), a betyárballadák közül *hat* (91, 97, 127, 138, 151, 155. sz.), az új balladák közül *hét* (161, 162, 178, 181, 242, 259, 264. sz.), a helyi balladák közül *hét* (313, 366, 375, 376, 402, 404, 405. sz.) – tehát összesen 27 ballada inkább gyimesi, mint háromszéki, és kevés kivétellel épp ezek a különböző típusok élén álló legszebb, dallammal közölt változatok.” (Salamon 1974b: 4)

⁴³ Egyes szövegeket nem népballadakként, hanem népdalokként azonosított.

Vitathatónak tartotta továbbá a szövegek hitelességét és az adatok használhatóságát, kifogásolta az adatok hiányos voltát. Véleménye szerint az „érdemként említett *mennyiségi szemlélet* csak kárára vált a kötetnek”. Olosz Katalin a *Művelődésben*⁴⁴ közzétett írásával csatlakozott Demény István Pál és Salamon Anikó kritikájához (Olosz 1974: 26–28). Kétségtelenül nagyszerű teljesítménynek tartotta a háromszéki népballada-gyűjteményt, 178 gyűjtő közös ügybuzgóságát, akik egyetlen földrajzi-néprajzi területen, 78 falu 521 énekesétől majdnem kilencszáz balladaváltozatot rögzítettek. Az önismeretre való törekvést, az elkötelezettséget, a középiskolás diákoknak a tanárukkal együtt végzett szorgalmas munkáját tartotta a könyv legnagyobb értékének. Faragó Józsefnek a kötethez írott bevezetőjéből hiányolta a gazdasági–történelmi–politikai, kulturális–demográfiai–földrajzi tényezők ismertetését, amelyek a háromszéki népballadák sorsát befolyásolhatták. Hiányolta a kötetből a diákgyűjtők munkamódszerének bemutatását, a felkészítésük mikéntjéről, a gyűjtésről, a terepmunkájukról szóló tájékoztatót. A közölt hatalmas szövegmennyiséget illetően fölöslegesnek tartotta bizonyos balladatípusok kevés eltérést felmutató szövegvariánsainak ismétlését. Kifogásolta a balladatípusok rendszerezésének módját, típus és variáns következtelen, logikátlan elkülönítését.

Faragó József az *Utunkban* közölt írásában válaszolt Salamon Anikó és Demény István Pál kritikájára a *Háromszéki népballadák* kapcsán (Faragó 1975: 4). A műfajelmélet megsértésének kockázatát vállalva vette védelmébe a kötetben közzétett balladásdalokat, melyeknek Salamon Anikó véleménye szerint nincs keresnivalójuk egy balladagyűjteményben. Demény István Pálnak a kiadatlan balladák jegyzékére vonatkozó kifogásaira a válasza egy reális folklórszemlélet igénye. Sér-

⁴⁴ A *Művelődés* romániai magyar közművelődési folyóiratként jelent meg 1948 és 1985 között, majd folytatódólagosan 1990-től. A kezdeti időszakban, az 1956 májusi lapszámig, román ikerlapja, az *Îndrumătorul Cultural* nevének tükörfordításaként a *Művelődési Útmutató* címet viselte, ezután a neve *Művelődés* lett. Bukarestben szerkesztették a Művelődési Minisztérium kiadványaként, később a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság, majd a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács lapjaként. Kezdetben feladata a falusi műkedvelő színjátszók, kórusok és táncsoportok tevékenységének irányítása volt, de később a városi magyar közművelődési intézmények patronálását is felvállalta.

tőnek és szakszerűtlennek tartotta a fiatal generáció képviselőinek kifogásait.⁴⁵

Ráduly János balladagyűjtő, kibédi tanár a *Gyönyörű Bán Kata* című balladagyűjteményt és a *Háromszéki népballadákat* a *Falvak Dolgozó Népe*⁴⁶ 1974. január 16. számában együtt méltatta (Ráduly 1974: 11). Recenziójának bevezető részében a népballadák iránti nagyméretű, nemzetközi szintű érdeklődésről tudósított,⁴⁷ és ennek okára kereste a választ. Véleménye szerint a ballada a népköltészet legrepresentatívabb műfaja, és a folkloristák egyrészt azért tulajdonítanak az 1970-es években nagy jelentőséget a balladakutatásnak, mert az élő folklórból kihalóban vannak a régi stílusú, klasszikus népballadák, másrészt e népköltészeti alkotások etikai-esztétikai értéke miatt. Kallós Zoltán balladagyűjteményeivel, valamint a Faragó József által szerkesztett gyűjteménnyel és a Háromszéki népballadákkal – Ráduly János szerint – a romániai magyar balladakutatás is felzárkózott a nagy európai törekvésekhez. A *Gyönyörű Bán Katát* úttörő jelentőségűnek tartja az összeállítást és a szakszerű bevezetőtanulmányt illetően, valamint abban az értelemben, hogy első ízben nyújt átfogó válogatást az ifjúság számára a régi magyar népballada-költészetből, kiegészítve új stílusú balladatípusokkal is. Albert Ernő és tanítványainak gyűjteményét a romániai magyar közművelődés és folklorisztika óriási nyereségeként méltatta, kiemelve a népköltészet gyűjtésének, a folklórkutatás társadalmi üggyé válásának jelentőségét.

⁴⁵ „... a jegyzék láttán épp az a két legislegfiatalabb szakember-jelöltünk vette elő a vörös plajbászat, akinek a helye még ki sem húlt az egyetemi padban; akik épp ezekkel az írásaikkal kezdik pengetgetni a garast folklorisztikánkban; és akik az elkövetkező évtizedekben (jól be a XXI. századba) balladakutatásunknak (remélhetőleg) kiemelkedő vezetői lesznek. Ám vigyázat: folklórunk nem lesz sem szebb, sem »élőbb«, sem értékesebb, ha csak azt gyűjtjük össze belőle, ami nekünk tetszik – ami pedig nem tetszik, azt még egy archívumi jegyzékben sem kívánjuk látni.” (Faragó 1975: 4)

⁴⁶ A *Falvak Népe* 1945-től jelent meg, a romániai magyar földművesek lapjaként, a Magyar Népi Szövetség kiadványaként. Kezdetben félhavonként, majd 1948 szeptemberétől hetenként jelent meg, százezres példányszámban. 1952 júliusától a címe *Falvak Dolgozó Népe* lett.

⁴⁷ „A népballadák iránti érdeklődés talán sohasem volt ilyen nagyméretű, mint éppen napjainkban. Egyre több nemzetközi balladakonferenciáról érkezik tudósítás, országonként megszorodott a balladagyűjtemények és -antológiák száma, sőt 1968-tól nemzetközi balladabibliográfiai folyóirattal is rendelkezünk, hogy kellő mértékben megkönnyítse a világ szakértőinek tájékozódását” (Ráduly 1974: 11).

Ráduly János kibédi népballadagyűjteménye 1975-ben jelent meg, 4490 példányban⁴⁸ (Ráduly 1975). Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Ráduly János, a dallamokat hangszalagról Kusztosné Szabó Piroska jegyezte le, a népköltészeti részt Faragó József, a dallamokat Jagamas János ellenőrizte. Kiadói szerkesztője Dávid Gyula volt. A kötet egy falu, a Maros megyei Kibéd 1963 és 1971 között gyűjtött, teljes balladakinccsét bemutató monográfia. A változatokkal együtt 198 balladát tartalmaz, melyek közül a kötetben 155 jelent meg, majd folytatólagosan számozva közölte a gyűjtő a kötetből kihagyott balladák jegyzékét, valamint 38 balladának a kottáját is.

Salamon Anikó az *Utunkban* közzétett recenziójában (Salamon 1975: 1–2) a kötet méltatását a korábbi balladagyűjteményeket már kevésbé kritikus szemmel számba véve kezdte: Kallós Zoltán balladagyűjteményei a műfaj klasszikus típusainak fennmaradását igazolták, és az *Új guzsalyam mellett* az egyéniségkutató módszer nyújtotta lehetőségeket is a balladák vizsgálatát illetően; a *Háromszéki népballadák* egy nagyobb tájegység balladaismeretét közölte és vizsgálta a szociológiai módszer alkalmazásával. A személyi monográfiát túl szűk, egy egész tájegység vizsgálatát pedig túl tág keretnek tartotta a recenzens, viszont egy falu ki-sebb, viszonylag zárt és egységes kultúrájú közösségét már megfelelőnek „a népballada életének, mozgásának, funkciójának, valamint műfaji változásainak” folklórszociológiai módszerrel való vizsgálatához. A siker lehetőségét – a recenzens véleménye szerint – növelték a kibédi születésű Seprődi János⁴⁹ korábbi, század eleji, szülőfalujából származó gyűjtései, melyek a történeti összehasonlítás alapjául is szolgáltak, valamint az, hogy Ráduly János Kibéden élő értelmiségi, nem átutazó gyűjtő. Kifogásolta viszont, hogy a kibédi balladakötetben a folklórszociológiai felmérés eredményei az egyes balladákhöz fűzött jegyzetekben maradtak, részben kiaknázatlanul. Példaként egy különleges balladaéneklési alkalmat említ, a siratót, a magyarajkú kibédi cigányok halottvirrasztóját, melyről

⁴⁸ A kolofon szerint a példányszám: 4400 + 90 kötve.

⁴⁹ Seprődi János a kolozsvári Református Kollégium tanára volt, aki 1897 és 1911 között gyűjtött népzenei a szülőfalujában. *Seprődi János válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése* címmel egy évvel korábban, 1974-ben jelent meg kötet a Kriterion Könyvkiadó gondozásában, 3400 példányban. A bevezető tanulmányt Almási István, Benkő András és Lakatos István írta. A zenei írásokat Benkő András, a népzenei gyűjtést Almási István rendezte sajtó alá, a kötetet Benkő András gondozta. (Seprődi 1974)

Ráduly Jánostól részletesebb ismertetőt várt volna a kötetben, vagy majd egy későbbi tanulmányban.⁵⁰ A kötetet recenziója zárórészében szép balladaanyagot, érdekes új információkat közléte első romániai magyar népballadai falumonográfiaaként üdvözölte.

Az *Igaz Szó* hasábjain Ráduly Jánossal készített riportot tett közzé Cseke Péter (Cseke 1974: 308–315), és Katona Ádám irodalom- és művelődéstörténész közölt recenziót a *Kibédi népballadáról* (Katona 1975: 358–359). A recenzens Ráduly János gyűjteményét a Kriterion Könyvkiadó azon népköltési gyűjteményeinek sorát folytató kötetként üdvözölte, melyek „ezrekhez közvetítik a legrangosabb egyetemes műzene és műköltészet termékeivel egyenrangú folklórkinccseinket” (Katona 1975: 359). Viszont véleménye szerint több hanglez- mellékletes kiadványra lenne szükség.

A Kriterion Könyvkiadó ezredik könyve a *Vadrózsák*, Kriza János szé- kely népköltési gyűjteménye, mely 14 890 példányban⁵¹ jelent meg. Faragó József rendezte sajtó alá, írt hozzá bevezetőt és jegyzeteket, szerkesztője Szilágyi N. Sándor volt. A kötetet Kriza János halálának centenári- uma alkalmából tette közzé a kiadó, a bevezető szerint sokszorosan na- gyobb példányszámban, mint a három korábbi teljes kiadásé⁵² együttvé- ve. Mivel nagyközönségnek szánták, a szöveg olvashatóságát is igyekez- tek megkönnyíteni, nem kimondottan tudományos, nyelvészeti, hanem irodalmi-népköltészeti kiadvánnyá alakítani, figyelembe véve a Voigt Vil-

⁵⁰ „Kár, hogy bár a kötet a hagyományos, a paraszti közösségekben általános, de ma már jórészt megszűnt éneklési alkalmakat, társas összejöveteleket (mint a fonó, tollútépő, kukoricahántó, lakodalom, keresztelő), valamint a balladatanulási alkalmakat (mint a ka- lálkában, illetve napszámban való kapálás, szénázás, gyümölcsszedés) elég részletesen tár- gyalja, ugyanakkor azonban a tudomány számára is új, élő jelenségről, a magyar balladák fennmaradását, funkcióváltását, sőt új balladák születését biztosító cigányvirrasztóról – bár lényeges vonásait összefoglalja – végül mégis aránytalanul keveset mond. Reméljük, hogy az erre legilletékesebb Ráduly János nem bízza ennek pótlását utána jövő kutatókra, hanem egy következő tanulmányban bővebben feldolgozza a témát, annál is inkább, mivel egyfelől a jegyzetek tartalmazzák a szükséges adatok jó részét, másfelől sokéves helyszíni gyűjtő gyakorlata alapján ő tud a legtöbbet e szokásról. Részletesebben ismertethetné a balladák helyét, életét új szokáskörnyezetükben, illetve új funkciójukban, tehát úgy tár- gyalhatná, mint szokásköltészeti műfajt. Ezért magát a szokást is részletesebben bemu- tathatná: mikor van a virrasztó, kik vesznek részt benne, mi a balladák helye és aránya a sira- tó-repertóriumban; kinek mit énekelnek stb.” (Salamon 1975: 2).

⁵¹ A kolofon szerint a példányszám 14 800 + 90 (utánnyomás).

⁵² Az első kiadás 1863-ban jelent meg, a második kiadása Sebestyén Gyula gondozásában 1911-ben, a harmadik teljes kiadás pedig 1943-ban, Viski Károly bevezetőjével.

mos és Balogh Lajos által *A népköltési (folklor) alkotások kritikai kiadásának szabályzatában* (Voigt–Balogh 1974) összefoglalt módszertani szempontokat.

Faragó József 1977-ben tette közzé *Balladák földjén* címmel korábban megjelent, a balladakutatás témaköréhez tartozó tanulmányainak és cikkeinek gyűjteményét,⁵³ 4095 példányban⁵⁴ (Faragó 1977). A kötetben 37 írása jelent meg, négy tematikus fejezetbe rendezve – *Balladagyűjtők nyomában, Balladáról balladára, Népballadák élete és Népballadák találkozása* címmel – tudománytörténeti kutatások, téma- és motívumvizsgálatok eredményei, valamint összehasonlító balladatanulmányok. A dallamokat Almási István gondozta, a tanulmánygyűjtemény kiadói szerkesztője V. András János volt. Olosz Katalin a *Korunkban* tett közzé recenziót a tanulmánykötetről (Olosz 1979a: 138–142), kiemelve, hogy bár a folklórszövegeket, új gyűjtéseket bemutató kiadványok száma szépen gyarapodott a korábbi években, évtizedekben, elméleti-történeti szakkiadványokból hiány mutatkozott – mindössze a Kriza Jánost bemutató hármas portrét (Antal–Faragó–Szabó T. 1971) és Nagy Olga mese-esszéjét (Nagy 1974) tudta ebben a műfajban megjelent munkákként megemlíteni, melyeken kívül csak folyóiratokban és kötetek bevezető szövegeiként tettek közzé tanulmányokat.

1978-ban jelent meg a *Szatmári népballadák* című gyűjtemény, Bura László szerkesztésében, bevezetőjével és jegyzeteivel, 9150 példányban (Bura 1978). A dallamokat magnetofonszalagokról Albert György és Orosz Márta jegyezte le. A kötet 46 balladatípust tartalmaz, 141 változáttal, s közülük 54-et dallammal együtt közöltek, a jegyzetekben pedig további 27 dallam található.

Olosz Katalin az *Igaz Szóban* (Olosz 1979b: 181–183), Demény István Pál *A Hétben* (Demény 1979: 5) tett közzé kritikát, recenziót a satmári

⁵³ „Ha összegyűjtésükhöz – megannyi néhai és mai szerző példájára – mégis hozzáfogtam, vállalkozásom okának-céljának valamelyes igazolása végett hadd említsem meg, hogy harmincöt év alatt közölt jó félezernyi tanulmányom és cikkem ma már gyakorlatilag hozzáférhetetlenül szétszórva és elrejtve lappang több ország különböző nyelvű irodalmi és szakfolyóiratainak sokaságában; egy részük magyarul, más részük itthon még nem is látott nyomdafestéket; ismét mások csak részlegesen vagy összevontan jelentek meg; végül egy részük mai napig kéziratban vár a kiadásra” (Faragó 1977: 5–6).

⁵⁴ A kolofon szerint a példányszám: 4000 + 90 + 5 kötve.

balladagyűjteményről. Olosz Katalin úttörő munkaként üdvözölte,⁵⁵ az első nagyobb lélegzetvételű vállalkozásként a szatmári magyar népköltészet feltárásában, a szatmári falvak magyar lakosságának balladaismeretét, a népballada szatmári állapotát illetően. Meglepően gazdagnak tartotta a gyűjtemény klasszikus balladákat tartalmazó fejezetét⁵⁶, és külön figyelemre méltónak, hogy Szatmár megye belső tagozódásának kistáji variációi is nyomon követhetők a szövegeken és a dallamokon, valamint azt, hogy egyes balladatípusok⁵⁷ jelenléte a tájegység közvetítő szerepéről tanúskodik, a szájhagyomány nyugat–keleti mozgásában betöltött kulcsfontosságú helyzetéről. Amit Olosz Katalin kifogásolt, hogy Bura László a kötet szűkszavú bevezetőjében nem kísérelte meg a Szatmár megyei kisebb tájegységek eltérő néprajzi, tájnyelvi jellegzetességeinek történelmi hátterét felfejteni, márpedig véleménye szerint a történelmi demográfiai kutatások eredményeire ez esetben feltétlenül szükség lett volna.⁵⁸

Demény István Pál is elsősorban abban látta a szatmári balladagyűjtemény jelentőségét, hogy egy kevésbé ismert tájegység balladaanyagát mutatja be. A Kriterion Könyvkiadó balladagyűjteményeit illetően dicséretes újításnak tartotta, hogy a *Háromszéki népballadák* közzététele óta minden balladagyűjteményben megtalálható a kiadatlan változatok jegyzéke is. A népballadákhöz kapcsolódó jegyzetanyag egyik jelentős újításként említette, hogy benne a legtöbb balladánál feltüntették azt is, melyik korosztály éneklte elsősorban. Amit a recenzens kifogásolt, hogy a kötet a néprajzilag Szilágysághoz tartozó tövisháti falvából is közöl balla-

⁵⁵ „Szinte hihetetlen, hogy annak a néprajzi tájegységnek, amely másfél évszázaddal ez előtt az eleven példa erejével sugallta Kölcsey Ferenc számára a népköltészet irodalmi felhasználásának elméleti megfogalmazását, jóformán nem ismerjük a folklóráját.” (Olosz 1979b: 181)

⁵⁶ Öt régi típusú ballada 31 változatát jegyezték le és tették közzé a gyűjteményben.

⁵⁷ *A halálra táncoltatott leány*- és *A halálraitélt húga*-típusokat említi a recenzens példaként, valamint a betyárballadák nagyszámú előfordulását. (Olosz 1979b: 182)

⁵⁸ „Következésképpen Szatmár mai lakossága eredetét tekintve nagyon vegyes – s ez pedig döntő módon meghatározza a szájhagyományok jellegét is. Sajnos, mindezekről a szatmári balladákat bemutató Bura László – úgy tűnik – teljesen megfeledkezett. Még csak egy-egy halvány utalás erejéig sem jelzi azokat a történelmi körülményeket, amelyek szükségszerűen determinálták a megye népköltészetének mai arculatát. Gyökértelenül és légüres térben lebeg a kötet balladaanyaga, holott számbeli gazdagsága, belső variálódási készsége folytán ugyancsak igényelné a történelmi oknyomozást, nem is beszélve az interetnikus kapcsolatoknak az elvi lehetőségéről és gyakorlati számbavételéről.” (Olosz 1979: 183)

dákat, és bár Szatmár megyéhez tartozó településekről van szó, véleménye szerint jelölni kellett volna, hogy melyek ezek.⁵⁹

Az 1970-es évek végén Ráduly János egyetlen kibédi énekes, Majlát Józsefné Ötvös Sára balladakészletének monografikus feldolgozására vállalkozott. (Ráduly 1979) A dallamokat hangszalagról Kusztosné Szabó Piroska jegyezte le, és a lejegyzést Jagamas János ellenőrizte. A 9880 példányban⁶⁰ közzétett kötet szerkesztője Salamon Anikó volt.

Az 1980-as évek balladagyűjteményei

Pozsony Ferenc Fekete-ügy vidéki magyar népballadákat közlétező gyűjteménye 1984-ben jelent meg, *Álomvíz martján* címmel, 8000 példányban (Pozsony 1984). Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Pozsony Ferenc; a dallamokat Török Csorja Viola jegyezte le, valamint a zenei részt gondozta. A kötet szakmai lektorai Antal Árpád és Faragó József voltak, szerkesztője Szabó Zsolt, a dallamokat Szenik Ilona ellenőrizte.

Hajdú Farkas Zoltán *A Hétkben* tett közzé recenziót a balladagyűjteményről (Hajdú 1985: 5–6). Írása elején számba vette az 1960-as és 1970-es évek balladagyűjteményeit, a több tájegységet átfogó gyűjteményeket és egy-egy vidék balladakincsének monografikus feltérképezését felvállaló köteteket. Pozsony Ferenc gyűjteményét illetően újdonságnak tartotta, hogy bevezető tanulmányában elsőként kísérelte meg a ballada mint társadalmi, össznépi alkotás szociológiai megközelítését, bemutatva gyűjtőterülete társadalmi-gazdasági összképét, valamint adatközlőinek legnépesebb taborát, a háromszéki magyar anyanyelvű cigány közösséget. Kiemelte, hogy bár a kibédi népballada-gyűjteményében már Ráduly János is felhívta a figyelmet a cigányok folklórértékeket megőrző funkciójára,

⁵⁹ „A szilágysági balladák összegyűjtése és közlése csak helyeselhető, jó lett volna azonban jelölni, hogy melyek ezek, mert a balladák elterjedése csak ennek ismeretében értékelhető helyesen, márpedig enélkül az egyes falvaknak egyenként kell utánanézni. Számításom szerint a közölt 141 szövegből 54, tehát 38,29 százalék a szilágysági ballada, további 117 van a kiadatlan balladák között, az összesen feljegyzett 507 szövegből tehát 171, vagyis az egész anyag egyharmada szilágysági. Egy faluból a legtöbb szöveg (hatvanöt) a szilágysági Bogdándról került elő, s a főszövegben közölt 54 dallam közül is 29 szilágysági felvétel.” (Demény 1979: 5)

⁶⁰ A kolofon szerint a példányszám: 9750 + 90 + 40 kötve.

de nem tudtuk meg ennek okát, nem jellemezte az életmódjukat, amely lehetővé teszi a népköltészet funkcionális továbbélését. Pozsony Ferenc tanulmánya legérdekesebb részének egy cigányközösség halottvirrasztó éneklésének reprodukálását és elemzését tartotta. A recenzens a balladakutatás időszerű feladatainak a balladák esztétikai vizsgálatát és a balladák tipologizálásának megújítását, motívumok, archetípusok szerinti csoportosítását tartotta. Terényi Ede zeneszerző, a kolozsvári zeneakadémia tanára az *Utunkban* tett közzé recenziót a balladagyűjteményről (Terényi 1985: 4), kifejezve abbéli örömét, hogy a kötet zenei anyaga bizonyítja, a zenetudomány szakemberei milyen értékes, az osztársadalmat érintő, érdeklő munkát végezhetnek, ha lehetőséget kapnak rá.

Szintén 1984-ben jelent meg Seres András *Barcasági magyar népköltészet és népszokások* című gyűjteménye (Seres 1984), melyet Keszeg Vilmos rendezett sajtó alá. A *Gyermekfolklor* fejezetet Gazda Klára gondozta, a dallamokat hangszalagról Jagamas János jegyezte le, valamint Szenik Ilona irányításával Könczei Árpád és Szalay Zoltán. A 10 000 példányban közzétett, 546 oldalas népköltészeti gyűjtemény mindössze 14 balladaváltozatot tartalmaz, anyagának modern szaktudományi szempontokat figyelembe vevő rendszerezése miatt érdemel figyelmet ez esetben. Pozsony Ferenc az *Utunkban* tett közzé recenziót a kötetéről (Pozsony 1984: 4), kiemelve Keszeg Vilmos munkáját, aki az egyes fejezetek elé illesztett bevezető részekben és a jegyzetekben próbálta a feltárt és bemutatásra kerülő folklórananyagot beilleszteni a népi kultúra tágabb összefüggésrendszerébe, működésébe.

A két 1984-es népköltészeti gyűjtemény és a róluk írt recenziók a kutatók új generációja jelentkezésének tanúi, akikkel az 1990-es évek elejétől újra kezdetét vette a néprajz egyetemi szintű oktatása, valamint a romániai magyar néprajzi könyvkiadás egy újabb korszaka is.

1989-ben Albert Ernő gyűjteményével, *Ádám Joákimné Kurkó Julianna énekeivel* zárult az 1948–1989 közötti korszak balladagyűjteményeinek sora (Albert 1989). A dallamokat hangszalagról Demény Piroska jegyezte le, aki a dallammutatót is összeállította, valamint a zenei vonatkozású alfejezetet írta. Faragó József és Szenik Ilona lektorálta a 10 000 példányban közzétett kötetet. Kovács Gyöngy az *Utunkban* (Kovács Gy. 1989), Kozma Emese az *Igaz Szó/Látó* decemberi számában (Kozma 1989) írt róla recenziót. Kovács Gyöngy a nagy példányszámban közzétett népköltészeti gyűjtemény sikerére kereste a választ, arra, hogy

miért kapkodta el a nagyközönség szinte napok alatt a boltokból. A választ a közösségi múlt megismerésére való törekvésben találta, és valamelyest a divatos, olykor dilettáns hagyományápolásra való törekvésben. A közzétett népköltészeti anyagot régészeti műszóval leleteknek nevezte, egy süllyedő vagy már elsüllyedt életforma megmaradt emlékeinek, és felhívta a figyelmet a kommunikációs technológiai korszakváltás veszélyeire: a szóbeliséget felváltotta az írásbeliség, majd megjelent a televízió, amely az elsekélyesedés és a manipuláció veszélyét is magában hordozza, különösen akkor, ha kimaradnak az egyes fejlődési fokok, ha az oralitást nem az írásbeliség váltja fel, ha az olvasás kimarad, és azonnal a televízióval találkozik a hagyományos, szóbeli kultúrában szocializálódott egyének sokasága. Kozma Emese a kommunikációs zavarok korának egyik termékeként viszonyult a népköltészeti kiadványokhoz, az egymásra tevődött kétféle kommunikációs modell miatt, az archaikus közösségi elvárásoknak megfelelő, énekelt ballada és a betűkké-kottákká szilárdult, irodalomként megjelenő népköltészeti alkotást elferdült beszédhelyzetnek tartva. A találkozásélmény lehetőségét véleménye szerint a szavak ünnepi voltának felfedezése és a személyesség adhatja.

Összegzés

A romániai magyar könyvkiadás második korszakában, az 1948–1989 közötti időszakban a balladagyűjtemények recepciótörténetét évtizedekre bontva vizsgáltam. Ez ugyan vitatható megközelítés, de mind a történelmi események, fordulópontok (1948, 1956, 1968, 1989), mind a könyvkiadási rendszer változásai, átszervezései, a könyvkiadók tevékenységének kezdeti évei (1950-ben az Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, 1960-ban az Irodalmi Könyvkiadó, majd 1970-ben a Kriterion Könyvkiadó megalakulása) ezt a tagolást sugallták.

1948–1989 között 13 magyar balladagyűjtemény jelent meg (Kallós Zoltán: *Balladák könyve* – 2 kiadásban), 5 népdalokat és népballadákat tartalmazó gyűjtemény, 6 balladákat is tartalmazó népköltészeti gyűjtemény, valamint 2 balladákról szóló elméleti szakkönyv. A fordításköteteket illetően – más népek népköltészete magyar nyelvre fordítva és magyar népköltészet románul – a megjelent kötetek száma a következőképpen alakult: 6 kötet – román népballadák magyarul; 2 kötet – magyar

népballadák románul; 1 kötet – román népballadák magyarul, de két-nyelvű kötet; 1 kötet – erdélyi szász népköltészet (népdalok és balladák); 1 kötet – román antológia a romániai magyar népköltészetből és a hazai németek, szerbek, ukránok, bolgárok folklórijából – összesen 11 fordítás-kötet.

A számadatokat illetően, a romániai magyar könyvkiadás összesítő bibliográfiái (Bándi–Újvári 2005, Réthy–Újvári–Váczy 1995) alapján az 1948–1989 közötti időszakban évente 250–550 romániai magyar könyv jelent meg, bár azt is figyelembe kell venni, hogy a bibliográfiák nem csak a magyar nyelven kiadott könyvek adatait tartalmazzák, hanem romániai magyar szerzők román nyelven vagy más nyelveken (latinul, oroszul, németül, angolul, franciául stb.) publikált könyveit és a két- vagy több nyelvű kiadványokat is. Így a korszak elején, 1948-ban a 329 könyv közül 14 román nyelven jelent meg, 3 két nyelven (románul és magyarul), 1 németül; 1949-ben a 383 könyv közül 12 román nyelven, 2 két nyelven és 1 németül. Viszont 1985-ben pl. a 331 könyv közül már 104 romániai magyar szerző román nyelven megjelent könyve, 1 kétnyelvű (román és magyar), 2 német nyelvű és 1 angol nyelvű kötete.

A népköltészeti kiadványok számát az 1948–1989 közötti periódusban évekre bontva táblázatba foglaltam.

Népköltészeti kiadványok száma naptári évekre bontva

	ÉV
db	1948
	1949
	1950
	1951
	1952
	1953
	1954
	1955
	1956
	1957
	1958
	1959
	1960
	1961
	1962
	1963
	1964
	1965
	1966
	1967
	1968
	1969
	1970
	1971
	[...]

[folytatás]	
10	1972
7	1973
11	1974
10	1975
7	1976
5	1977
11	1978
6	1979
7	1980
5	1981
4	1982
5	1983
6	1984
3	1985
2	1986
5	1987
2	1988
3	1989
199	össz.

Az 1948–1989 között megjelent romániai magyar balladagyűjtemények és balladákat is tartalmazó népköltészeti kötetek jegyzéke, valamint a fordításkötetek jegyzéke (más népek balladáit magyar nyelvre fordítva és magyar népballadák románul) dolgozatom mellékletében olvasható.

A többzetes, több tízezres példányszámok alapján a köteteket nagyközönségnek szánták, de tudományos apparátussal, jegyzetekkel, mutatókkal is ellátták. Az eladott példányszámok bizonyossága szerint igazi könyvsikernek, bestsellereknek tekinthetők a népköltészeti kiadványok, köztük a balladagyűjtemények is ebben a korszakban. A recenziók, kritikák és a balladagyűjtemények bevezető szövegei alapján, ennek oka egyrészt az önismeretre való törekvés, a kulturális örökség nemzeti identitásunk kifejezési formájaként való számontartása, a balladák etikai-esztétikai értéke, annak ténye, hogy a társadalmi-történelmi változások eredményeként az élő folklórból kihalóban voltak a régi stílusú, klasszikus népballadák, sőt fokozatosan maga a ballada műfaja. Modellként is szolgált minden egyes balladagyűjtemény a romániai magyar értelmiség számára, felhívás részt vállalásra a népköltészeti gyűjtőmunkában, felbecsülhetetlen szellemi értékeinknek a feledéstől való megmentésére.

Recenziót, kritikát a balladagyűjteményekről folklórkutatók és népzene kutatók, irodalomtörténészek, költők, írók, könyvkiadók és folyóiratok szerkesztői írtak.

Kezdetben a korszak diskurzusai szerint a régi falu értékes szóbeli és zenei (ballada- és népdalgyűjtemények esetében) hagyománnyal rendelkezik, melyet a művelődési forradalom szolgálatába lehet/kell állítani. A fordításkötetek kapcsán fel kellett tárni a különböző népek folklórában a nemzeti, a helyi, az egyéni sajátosságokat, valamint összehasonlító vizsgálatok által a közös alapokat. A folklór változó társadalmi funkciója a népek közötti béke és barátság ügyének szolgálata volt. A tudományos diskurzus mellett igen jelentős a néprajzi könyvkiadás második korszakában is – az első korszakhoz, a két világháború közötti korszakhoz hasonlóan – a népköltészeti kiadványt szépirodalmi olvasmányként, ugyanakkor a lokális és regionális identitás megőrzőjeként, alakítójaként értékelő diskurzus.

Bár a népballadák közzétételét illetően már a 20. század elejétől különvált a szakszerű gyűjtések eredményeit tudományos igényvel és apparátussal, szöveget dallammal, kottákkal, jegyzetekkel együtt közlő és a népszerűsítő, csak szövegközlésre szorító kiadványok útja, a romániai

magyar néprajzi könyvkiadás második korszakában a recenziók és a kritikák újra meg újra felmerülő témája volt, hogy az értelmiségi elit képviselői nagyrészt szöveg és dallam együttes közlését tartották helyénvalónak a balladagyűjteményekben.

A kezdetben szövegközpontú, illetve szöveget és dallamot együttesen vizsgáló megközelítési mód helyét az 1970-es évek közepétől az egyéniségkutató és a szociológiai módszer vette át, a 80-as évek végén pedig felmerültek a reprezentációs folklorizmus és a különböző kommunikációs technológiák egymásra halmozódásának veszélyei, a médiumváltás paradoxonjai.

Szakirodalom

Albert Ernő

1973 *Háromszéki népballadák*. Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye. Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1989 *Édesanyám sok szép szava. Ádám Joákimné Kurkó Julianna énekei*. Kriterion Könyvkiadó, București.

Almási István

1971 A balladák dallamai. *A Hét* II. (17) (1971. április 23.) 8.

Amzulescu, Alexandru

1964 *Balade populare românești*. 3 vol. Editura pentru Literatură, București.

Antal Árpád

1971 Balladák könyve. *A Hét* II. (2) (1971. január 8.) 4.

Antal Árpád – Faragó József – Szabó T. Attila

1971 *Kriza János. Három tanulmány*. Dacia Kiadó, Kolozsvár.

Arany János – Grămescu, Haralambie (ford.)

1957 *Versuri alese*. Editura de Stat pentru literatură și artă, București.

Bándi Melissa – Újvári Mária

2005 *Romániai magyar bibliográfiák 1954–1959. Romániai Magyar Bibliográfiák 5*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

Beke György

1971 Virágok vetélkedése. *A Hét* II. (26) (1971. június 25.) 4.

Benedek Elek

1958 *Székely népballadák*. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest.

Bodor Pál

1962 Ünnepi könyvjelző – A Román Népballadák és Népdalok olvasása közben. *Utunk* XVII. (26) (713) (1962. június 29.) 2.

Bura László

1978 *Szatmári népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Csanádi Imre – Vargyas Lajos

1954 *Röpülj páva, röpj. (Magyar népballadák és balladás dalok.)* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

Cseke Péter

1974 Kibédél megáldott Ráduly János. *Igaz Szó* XXII. (1974. október) 308–315.

Dánielisz Endre

1965 Jávorfamuzsika. *Igaz Szó* XIII. (1965. július) 157–158.

Dávid Gyula

1995 A romániai magyar könyvtermés az ötvenes évek első felében. In: Szigethy Rudolf – Újvári Mária (összeáll.): *Romániai magyar könyvkiadás 1950–1953. Romániai Magyar Bibliográfiák. I.* Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 3–8.

Deák Tamás

1964 A báránka. *Igaz Szó* XII. (1964. január) 129–133.

Demény István Pál

1974 Háromszék balladakincse. *A Hét* V. (1) (1974. január 4.) 6.

1979 Félézer ballada. *A Hét* X. (12) (1979. március 23) 5.

1980 *Kerekes Izsák balladája. Összehasonlító-tipológiai tanulmány.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Domokos János – Ortutay Gyula – V. András János (szerk)

1961 *Kihajtott a bükk levele. Román népballadák és népdalok.* Európa Kiadó, Budapest.

Faragó József

1958 Népköltészeti gyűjtőmozgalmunkért. *Utunk* XIII. 11(490) (1958. március 20.) 9.

1966 Hogyan gyűjthetnek a diákok népballadát? *Utunk* XXI. 20(916) (1966. május 20.) 4.

1974 Népballadánk az irodalom rangján. *Utunk* XXIX. 43 (1356) (1974. október 25.) 2.

1977 *Balladák földjén. Válogatott tanulmányok, cikkek.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

- 1980 A mai romániai magyar folklórgyűjtés vázlata. In: Kós Károly – Faragó József (szerk.): *Népismereti Dolgozatok 1980*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 14–25.
- Faragó József (szerk.)
1956 *Diófának három ága. Székely népballadák*. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest.
- 1965 *Jávorfá-muzsika. Népballadák*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest.
- 1969 *Kurcsi Minya havasi mesemondó*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest.
- 1973 *Gyönyörű Bán Kata. Régi magyar népballadák*. (Tanulók Könyvtára, 131.)
Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.
- 1975 Balladagyűjtésünk keresztmetszete. *Utunk* XXX. 2 (1367) (1975. január 10.) 4.
- 1986 *Virágok vetélkedése. Régi magyar népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- Faragó József (szerk.) – Fényi István – Illyés Gyula – Jékely Zoltán et alii (ford.)
1960 *Legszebb román népballadák*. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest.
- Faragó József – Fábíán Imre (közread)
1982 *Bihari gyermekmondókák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- Faragó József – Jagamas János (szerk.)
1954 *Moldvai csángó népdalok és népballadák*. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest.
- Gagyí László
1954 Kincset érő könyv. *Igaz Szó* II. (1954. december) 153–154.
- 1961 A szunnyadó legény. *Igaz Szó* IX. (1961. szeptember) 455–458.
- Gragger Róbert
1927 *Magyar népballadák*. Napkelet Könyvtár, Budapest.
- Grănescu, Haralambie
1960 *Balade populare maghiare din R.P.R.* Ifjúsági Kiadó, Miorița-sorozat, Bukarest.
- 1971 *Intrecerea florilor. Poezii din folclorul naționalităților conlocuitoare*. Editura Minerva, București.
- Hajdú-Farkas Zoltán
1985 Balladák visszhangja. *A Hét* XVI. 10 (1985. február 28.) 5–6.

Jagamas János

1971 A Balladák könyvének dallama. *Igaz Szó* XIX. (1971. május) 698–703.

Kakassy Endre

1960 Románul is megszólaló népballadáink. *Utunk* XV. 31(614) (1960. augusztus 5.) 2.

Kallós Zoltán

1970 *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1973 *Új guzsalyam mellett. Éneklettem én özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa hetvenhat esztendőskoromban Klézsén Moldvába*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Katona Ádám

1975 Kibédi népballadák. *Igaz Szó* XXII. (1975. október) 358–359.

Király László

1970 Szél nem fuvintatta, ág nem ágingatta. *Utunk* XXXV. 52 (1156) (1970. december 25.) 2.

Kiss Jenő (ford.) – Faragó József (szerk.) – Plugor Sándor (ill.)

1963 *A bárányné. Román népballadák*. Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, Bukarest.

1967 *Novákékról szól az ének. Román hősi balladák*. Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, Bukarest.

Konsza Samu

1957 *Háromszéki magyar népköltészet*. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Marosvásárhely.

Kovács Ferenc (gyűjt.)

1958 *Iratosi kertek alatt. Kisiratosi népköltészet*. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest.

Kovács Gyöngy

1989 Egy életforma népköltészeti leletei. *Utunk* XLIV. (32) 5.

Kozma Emese

1989 A megtisztelt szó ünnepe. *Igaz Szó/Látó* XXXVII. (12) (1989. december) 568–570.

Kriza János

1975 *Vadrózsák. Kriza János székely népköltési gyűjteménye*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Majtényi Erik (ford.)

1967 *Toma Alimos. Népballada*. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest.

(m. h.) [Mózes Huba]

1965 Jávorfa-muzsika. *Utunk* XX. 24(866) (1965. június 11.) 2.

Nagy Olga

1969 *Lüderc sógor. Erdélyi magyar népmesék*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest.

1974 *Hősök, csalókák, ördögök. Esszé a népmeséről*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Olosz Katalin

1973 Éneklette Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa. *Igaz Szó* XXI. (1973. október) 645–650.

1974 Háromszéki népballadák. *Művelődés* XXVII. (11) (1974. november) 26-28.

1979a Balladák földjén. *Korunk* XXXVIII. (1-2) (1979. január-február) 138–142.

1979b Szatmári népballadák. *Igaz Szó* XXVII. (1979. augusztus) 181–183.

Olosz Katalin – Almási István

1969 *Magyargyerőmonostori népköltészet*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest.

Olosz Katalin – Keszeg Vilmos (int.)

2011 „A fiataloknak is csak ajánlani tudom, hogy ne higgyenek egyik nagy tekintélynek sem. Nézzék meg, nézzenek utána!” A „levéltárral megáldott” Olosz Katalinnal beszélget Keszeg Vilmos, tanzévezető egyetemi tanár. *Etnoszkóp* I. (1) 139–164. (Elérhetőség: <https://docs.google.com/file/d/0B4XpkZmal1QQdUtv0EzcHZUQ3lITXMzWVNiY2h5UQ/edit> (Utolsó letöltés ideje: 2019. november 30.))

Ortutay Gyula

1935 *Székely népballadák*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

1940 *Fedics Mihály mesél*. Egyetemi Magyarságtudományi Intézet, Budapest.

Ortutay Gyula – Kríza Ildikó

1968 *Magyar népballadák*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

Păiușan, Cristina – Ion, Narcis Dorin – Retegan, Mihai

2002 *Regimul comunist din România. O cronologie politică (1945–1989)*. Editura Tritonic, București.

Pozsony Ferenc

1984 *Álomvíz martján. Feketeügy-vidéki magyar népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1984 Barcasági magyar népköltészet és népszokások. *Utunk* XXXIX. 43 (1878) (1984. október 26.) 4.

Ráduly János

1974 Két új balladagyűjtemény. *Falvak Dolgozó Népe* XXXIV. 3(1388) (1974. január 16.) 11.

1975 *Kibédi népballadák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1979 *Elindultam hosszú útra. A kibédi Majlát Józsefné Ötvös Sára népballadá*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

RMIL III. – ROMÁNIAI MAGYAR IRODALMI LEXIKON.

Szépírodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés. III. (Kh–M).

1994 Kriterion Könyvkiadó–Erdélyi Múzeum-Egyesület, Bukarest–Kolozsvár

RMIL IV. – ROMÁNIAI MAGYAR IRODALMI LEXIKON.

Szépírodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés. IV. (N–R).

2002 Kriterion Könyvkiadó–Erdélyi Múzeum-Egyesület, Bukarest–Kolozsvár.

Réthy Andor – Újvári Mária – Váczy Kálmánné

Romániai magyar könyvkiadás 1960–1986 (Elérhetőség: <http://rmk.adatbank.transindex.ro/index.php>)

Rubinyi Mózes

1901 A moldvai csángók múltja és jelene. *Ethnographia* XII. (4) 172.

Salamon Anikó

1973 Új guzsalyam mellett. *Utunk* XXVIII. 45 (1306) (1973. november 9.) 1, 4.

1974a Gyönyörű Bán Kata. *Utunk* 1974. XXIX. 16 (1329) (1974. április 19.) 6.

1974b Háromszéki népballadák. *Utunk* XXIX. 17 (1330) (1974. április 26.) 4.

1975 Kibédi népballadák. *Utunk* XXX. 37 (1402) (1975. szeptember 12.) 1–2.

Seprődi János

1974 *Válogatott zenei írásai és népzenei gyűjtése*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Seres András

1984 *Barcasági magyar népköltészet és népszokások*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Szabó T. Attila

1966 Népballadaink életútja. *Igaz Szó* XIV. (1966. január) 92–99.

Szabó Zsolt

1976 Irányított néprajzi gyűjtő-versenyek általános iskolás tanulókkal.

In: Kós Károly, dr. (szerk.): *Népismereti Dolgozatok 1976*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 73–84.

2016 A *Jóbarát* néprajzi gyűjtései 1968–1980 között. In: Keszeg Vilmos – Virginás-Tar Emese (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 24. Hagyomány és örökség a romániai magyar néprajzkutatásban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 217–282.

Szemlér Ferenc

1955 Moldvai csángó népdalok és népballadák. *Utunk* X. 7 (329) (1955. február 18.) 2–3.

Szenik Ilona

1955 Moldvai csángó népdalok és népballadák. *Művelődési Útmutató* VIII. (10) (1955. január) 40–41.

Szilágyi Júlia

1971 A kincskereső. *A Hét* II. (2) (1971. január 8.) 4.

Terényi Ede

1985 Balladák alkonybíborban? *Utunk* XL. 22 (1909) (1985. május 31.) 4.

Tibori Szabó Zoltán – Újvári Mária

2012 A Minerva nyomda és könyvkiadó (1920–1948) kiadványainak jelentőségéről. In: György V. Imola – Keszeg Vilmos – Tekei Erika (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 20. A néprajztudomány története. Intézmények, kutatók, kutatások*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 95–121.

Vargyas Lajos

1971 Kallós Zoltán ballada-könyve. *Korunk* XXX. (7) (1971. július) 1106–1110.

Vita Zsigmond

1956 Diófának három ága. Székely népballadák. *Utunk* XI. (31) (405) (1956. augusztus 3.) 3.

Voigt Vilmos – Balogh Lajos

1974 *A népköltési (folklór) alkotások kritikai kiadásának szabályzata*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Melléklet

Romániai magyar balladagyűjtemények – Könyvek jegyzéke (1948–1989)

A romániai magyar balladagyűjtemények listáját a következő bibliográfiák alapján állítottam össze:

Jakab Albert Zsolt: *Romániai magyar néprajzi bibliográfia*. (Elérhetőség: <http://www.kjnt.ro/neprajzibibliografia>)

Bándi Melissa – Újvári Mária (összeáll.): *Romániai magyar bibliográfiák (1954–1959). Romániai magyar bibliográfiák. 5.* Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár. (Elérhetőség: <http://eda.eme.ro/handle/10598/15452>)

Réthy Andor – Újvári Mária – Váczy Kálmánné: *Romániai magyar könyvkiadás 1960–1986*. (Elérhetőség: <http://rmk.adatbank.transindex.ro/index.php>)

Ahol a kötetek példányszámaira vonatkozó adatokat találtam a megjelent könyvek kolofonjában vagy a bibliográfiákban, szögletes zárójelben feltüntettem. A forgalomba került könyvek példányszámai melletti kisebb számok a kötelespéldányokat jelölik, pl. [1500 + 100 + 120 pld.], a nagyobb számok pedig az exportra vonatkoznak, pl. [3020 + 2070 pld.].

Balladagyűjtemények, balladákat is tartalmazó népköltészeti kötetek**1954**

1. Faragó József – Jagamas János (szerk.): *Moldvai csángó népdalok és népballadák*. A Folklór Intézet Kolozsvári Osztályának gyűjteményéből. (A bevezető tanulmányt Jagamas János és Szegő Júlia közreműködésével írta Faragó József) Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest. [3020 + 2070 pld.]

1956

2. Faragó József (szerk.): *Diófának három ága. Székely népballadák*. Díszítő rajzok: K. Sebestyén József. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest. [10 000 + 100 pld.]

1957

3. Konsza Samu: *Háromszéki magyar népköltészet*. Konsza Samu gyűjteménye. (Szerkesztette és a bevezetőt írta Faragó József. A kezdő- és a zárórajzokat F. Halay Hajnal készítette.) Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Marosvásárhely. [1000 + 50 k. pld.]

1958

4. Benedek Elek: *Székely népballadák*. Egy utószóval. (Kincses Könyvtár sorozat.) Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest [5000 + 150 pld.]
5. Kovács Ferenc (gyűjt.): *Iratosi kertek alatt. Kisiratosi népköltészet*. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest. [1000 + 150 pld.]

1965

6. Faragó József (szerk.): *Jávorfa-muzsika. Népballadák*. (Válogatta, szerkesztette és a bevezetőt írta Faragó József) Illusztrációk: Deák Ferenc Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest. [1500 + 100 + 120 pld.]

1969

7. Olosz Katalin – Almási István: *Magyargyerómonostori népköltészet*. (Gyűjtötte, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közléteszi Olosz Katalin. A szöveggyűjtemény Olosz Katalin, a dallamgyűjtemény Almási István munkája) Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest.

1970

8. Kallós Zoltán: *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. (Kallós Zoltán gyűjtése. Szabó T. Attila gondozásában. A dallamanyagot Jagamas János, a népköltészeti részt Szabó T. Attila ellenőrizte. A borítólapon kalotaszegi írásos minta) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [2800 pld.]
9. Imets László: *Csíkszeredai daloskönyv. (111 csíkmenasági népdal és népballada.)* Csíkszereda.
10. Imets Dénes: „Repülj, madár, repülj...” Menasági népdalok és népballadák. Népi Alkotások Háza, Csíkszereda.

1971

11. Horváth István: *Magyarózdai toronyalja. Írói falurajz*. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.
12. Kallós Zoltán (gyűjt.): *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák*. (Szabó T. Attila gondozásában) 2. kiadás. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [6900 pld.]

1973

13. Kallós Zoltán (gyűjt.): *Új guzsalyam mellett. Éneklettem én özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa hetvenhat esztendőskoromban Klézsén Moldvában*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [16 800 + 180 pld.]
14. Albert Ernő (gyűjt.): *Háromszéki népballadák*. Albert Ernő és tanítványa gyűjteménye. Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel. Szerkesztette Albert Ernő és Faragó József. A dallamokat magnetofonszalagról lejegyezte és sajtó alá rendezte Szenik Ilona. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [24 700 + 180 + 300 pld.]

15. Faragó József (szerk.): *Gyönyörű Bán Kata. Régi magyar népballadák.* (Tanulók Könyvtára, 131.) Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár.
16. Kós Károly: *Székely balladák.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [19 400 pld.]

1975

17. Ráduly János (gyűjt.): *Kibédi népballadák.* (Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Ráduly János. A dallamokat hangszalagról lejegyezte Kusztosné Szabó Piroska. A népköltészeti részt Faragó József, a dallamokat Jagamas János ellenőrizte) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [4400 + 90 kötve pld.]
18. *Vadrózsák. Kriza János székely népköltési gyűjteménye.* (Sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Faragó József) A Kriterion 1000 könyve. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [14 800 + 90 pld.]

1977

19. Faragó József: *Balladák földjén. Válogatott tanulmányok, cikkek.* A dallamokat Almási István gondozta. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [4000 + 90 + 5 pld.]

1978

20. Bura László (szerk.): *Szatmári népballadák.* (Munkatársaival gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Bura László. A dallamokat magnetofonszalagokról lejegyezte Albert György és Orosz Márta) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [9150 pld.]
21. Apácai Bölöni Sándor – Gulácsi Zoltán (gyűjt.), Mózer István (szerk.): *Búza, búza, de szép tábla búza. Arad környéki népballadák és népdalok.* Borítólap, rajzok: Alusan Pál. Az Arad Megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság. Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Megyei Irányító Központja, Arad.

1979

22. Ráduly János (gyűjt.): *Elindultam hosszú útra. A kibédi Majlát Józsefné Ötvös Sára népballadái.* (Gyűjtötte, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel ellátta Ráduly János. A dallamokat hangszalagról lejegyezte Kusztosné Szabó Piroska. A lejegyzést ellenőrizte Jagamas János. Szerkesztette Salamon Anikó) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [9750 + 90 + 40 pld.]

1980

23. Demény István Pál: *Kerekes Izsák balladája. Összehasonlító-típológiai tanulmány.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

1984

24. Pozsony Ferenc (gyűjt.): *Álomvíz martján. Feketeügy-vidéki magyar népballadák*. Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta: Pozsony Ferenc. A dallamokat lejegyezte és a zenei részt gondozta Török Csorja Viola. Lektorálta: Antal Árpád és Faragó József. A dallamokat ellenőrizte Szenik Ilona. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [8000 pld.]
25. Seres András: *Barcasági magyar népköltészet és népszokások*. Sajtó alá rendezte Keszeg Vilmos. A Gyermekfolklór fejezetet gondozta Gazda Klára, a dallamokat hangszalagról lejegyezte Jagamas János, valamint Szenik Ilona irányításával Kőnczei Árpád és Szalay Zoltán. Lektorálta: Faragó József. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [10 000 pld.]

1986

26. Faragó József (gond.): *Virágok vetélkedése. Régi magyar népballadák*. A dallamokat válogatta és sajtó alá rendezte Almási István. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [8000 pld.]

1989

27. Albert Ernő (gyűjt.): *Édesanyám sok szép szava. Ádám Joákimné Kurkó Julianna énekei*. A dallamokat hangszalagról lejegyezte, a zenei vonatkozású alfejezetet írta, a dallammutatót összeállította Demény Piroska, ellenőrizte Szenik Ilona. Lektorálta Faragó József. Kriterion Könyvkiadó, București. [10 000 pld.]

Fordítások – más népek népköltészete magyar nyelvre fordítva és magyar népköltészet románul – 1948–1989

1960

1. *Balade populare maghiare din R.P.R.*, H. Grămescu tolmácsolásában (Miorița-sorozat) Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest.
2. Faragó József (szerk.): *Legszebb román népballadák*. Fényi István – Illyés Gyula – Jékely Zoltán et alii (ford.) Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest. [2500 + 120 pld.]

1963

3. Kiss Jenő (ford.): *A báránka. Román népballadák*. Utószó és jegyzetek: Faragó József. Illusztrációk: Plugor Sándor. Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, Bukarest. [2230 + 150 pld.]

1967

4. Majtényi Erik (ford.): *Toma Alimoș. Népballada*. Illusztrációk: Th. Bogodi. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest.

1969

5. Kiss Jenő (ford.): *Novákékről szól az ének. Román hősi balladák*. Válogatta, szerkesztette, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: Faragó József. Illusztrációk: Plugor Sándor. Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, Bukarest. [800 pld.]

1971

6. *Intrecerea florilor. Poezii din folclorul naționalităților conlocuitoare*. Antologare și traducere de H. Grănescu. Prefața de Ovidiu Papadima. Editura Minerva, București.

1974

7. Kiss Jenő (ford.): *Márk vitéz. Román népballadák Petre Crețu Solcan repertoárjából*. Gondozta: Faragó József. Illusztrálta: Plugor Sándor. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [1470 pld.]

1975

8. Petre Țaitiș (trad.): *Magyar népballadák – Balade populare maghiare*. Prefață Ion Șeuleanu. Borító és rajzok: Mircea Bălău Dácia Könyvkiadó, Kolozsvár.

1976

9. Kiss Jenő (ford.) – Faragó József (vál.): *Három testvér, kilenc sárkány. Román fantasztikus balladák*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [1750 pld.]

1977

10. Kányádi Sándor (ford.): *Egy madárka ül vala – Es sase ein klein Waldvögelein*. Erdélyi szász népköltészet. Kétnyelvű kiadás. Illusztrálta: Cseh Gusztáv. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [2200 pld.]

1985

11. *Pe pîrîu de rouă. Balade populare românești*. În traducerea lui Kiss Jenő. Prefață: Al. Căprariu. Selectat și postfață de Faragó József. Copertă, ilustrații: Deák Ferenc. – *Rétek harmatában. Román népballadák*. Fordította: Kiss Jenő. Előszó: Al. Căprariu. Válogatás, utószó: Faragó József. Borító, előzéklap: Deák Ferenc. Ediție bilingvă. – Kétnyelvű kiadás. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár-Napoca.

Recepția volumelor de balade populare din a doua perioadă a editurii folclorice maghiare din România (1948–1989)

Lucrarea are ca scop analiza recepției științifice a volumelor de balade populare maghiare și a volumelor de balade traduse. Prezintă cadrul instituțional, revistele reprezentative, ediția volumelor din a doua perioadă a editurii folclorului maghiar din România, acțiunile care au vizat culegerea baladelor populare, precum și recenziile, criticile apărute în reviste în legătură cu volumele de balade populare. După al Doilea Război Mondial, în contextul istorico-politic al perioadei socialiste a devenit foarte important înregistrarea și conservarea textelor narative, precum și a cântecelor populare, care fac parte din construirea identității naționale și locale. Lucrarea are ca o completare lista volumelor de balade populare maghiare din România și o listă a volumelor traduse – baladele altor popoare traduse în limba maghiară și balade populare maghiare traduse în limba română.

The Reception History of Hungarian Folk Ballad Collections in the Second Period of the Hungarian Ethnographic Book Publishing in Romania (1948–1989)

In her paper the author examines the reception history of the folk ballad collections and the translated volumes, given the historical and political context. The paper focuses on the published books, concentrating on the mechanisms and results that filter through from the book releases. It reviews the institutional framework, key journals and book publishing, presenting the second period of the Hungarian ethnographic book publishing in Romania, the era of collecting folklore movements, competitions, tenders and their results, as well as the reviews published in journals. After the Second World War came the years of socialism and communism, the period of people's democracy, and in the given historical-political context registration and preservation of folklore genres which played an important role in the construction of national and local identity became significant – as an example the registration of the texts and melodies of popular ballads. Turning the organic tradition into cultural heritage could and can be done only with the authority of socially well positioned individuals, but the production and distribution of representations carries the risk of the scientific and representative folklorism, as well as the problems related to communication technologies and mediums piled into the same time. Linked as an annex to the study is the list of the era's Hungarian popular ballad collections in Romania, and a list of translated volumes – Hungarian ballads translated into Romanian and other nationalities ballads translated into Hungarian.